

ที่ ปน ๐๐๒๓.๓/ว ๑๐๓๓

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
จังหวัดปัตตานี ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
ถนนเดชา ปน ๙๔๐๐๐

๒๗ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมฯ

เรียน ท้องถิ่นอำเภอ ทุกอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี นายกเทศมนตรีเมืองปัตตานี นายกเทศมนตรีเมืองตะลุบัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือจังหวัดปัตตานี ที่ ปน ๐๐๑๗.๒/ว ๙๓๖๒
ลงวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๕ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยจังหวัดปัตตานีแจ้งว่าได้รับแจ้งจากกระทรวงมหาดไทยว่า ศูนย์ยุวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษ ได้ร่วมกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จัดทำสื่อออนไลน์การ์ตูนคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ จำนวน ๑๐ ตอน เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับเยาวชนในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เพื่อให้เยาวชนสามารถตัดสินใจ เลือกประพฤติตนในส่วนที่พึงทำ และละเว้นในส่วนที่พึงละเว้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีจึงขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาประชาสัมพันธ์แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาให้สถานศึกษาในสังกัดทราบและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป สำหรับสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอขอให้แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาดำเนินการด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายเพิ่ม เพ็ชรพรหม)
ท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น
โทร.๐-๗๓๓๓๔-๙๕๑๙ ต่อ ๑๐๕
โทรสาร ๐-๗๓๓๓-๖๕๘๑

☐ ผ.บท.
☐ กง.บถ.
☑ กง.ธส.
☐ กง.กม.
☐ กง.กง.

รับที่ 28/เม.ย 65

สธจ. ปัตตานี
3221
วันที่ 28 เม.ย. 2565
เวลา 9.26 น.

ที่ ปน ๐๐๑๗.๒/ว๘๓๖๒

ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
ถนนเดชา ปน ๙๔๐๐๐

๒๗ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมฯ

เรียน ศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี และท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๒๘๐๓
ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระทรวงมหาดไทย แจ้งว่า ศูนย์ยุวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษได้ร่วมกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จัดทำสื่อออนไลน์การ์ตูนคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ จำนวน ๑๐ ตอน เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับเยาวชนในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เพื่อให้เยาวชนสามารถตัดสินใจ เลือกประพฤติตนในส่วนที่พึงทำ และละเว้นในส่วนที่พึงละเว้น

เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้น จังหวัดปัตตานี จึงแจ้งให้ศึกษาธิการจังหวัดปัตตานีรับทราบ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการเสริมสร้างคุณธรรมแก่เยาวชน และให้ท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีประชาสัมพันธ์แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ทั้งนี้ สามารถดาวน์โหลดเอกสารเพิ่มเติมได้ทาง https://drive.google.com/drive/folders/1wnyTelxvtxYFnzKYGhm8wKqbGTTF-pu6

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายณัฐกฤช สิทธิโอสถ)
รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการแทน
ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

สำนักงานจังหวัดปัตตานี
กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด
โทร./โทรสาร ๐-๗๓๓๔-๙๐๐๒
E-mail : yutsat0017.2@gmail.com

ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา
รับที่ 25 เม.ย. 2565

กลุ่มงานยุทธศาสตร์ฯ
รับที่ 619
25 เม.ย. 2565
13.50 น.
สำนักงานปลัดกระทรวงฯ
เลขรับ 3628
25 เม.ย. 2565

ที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว ๒๗๐๑

กระทรวงมหาดไทย
ถนนอัษฎางค์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๒ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมฯ

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือมูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ที่ ศยพ. มรป ๑๑/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๕

ด้วยศูนย์ยุวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษได้ร่วมกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จัดทำสื่อออนไลน์การ์ตูนคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ จำนวน ๑๐ ตอน เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับเยาวชนในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เพื่อให้เยาวชนสามารถตัดสินใจ เลือกประพฤติตน ในส่วนที่พึงทำ และละเว้นในส่วนที่พึงละเว้น และขอให้กระทรวงมหาดไทยประชาสัมพันธ์แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะประธานกรรมการศึกษาธิการจังหวัดรับทราบ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการเสริมสร้างคุณธรรมแก่เยาวชน รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

กระทรวงมหาดไทยจึงขอส่งแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะประธานกรรมการศึกษาธิการจังหวัดรับทราบ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนต่อไป ทั้งนี้ สามารถดาวน์โหลดเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ทาง QR Code ท้ายหนังสือฉบับนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานปลัดกระทรวง
สำนักนโยบายและแผน
โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๓ ๕๒๔๙

กพร.รับที่ 976 - 1 เม.ย. 2565

เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน

วันที่ 4 เม.ย. 2565 เลขรับที่ 3336

มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
เลขที่ ๘๔ ถนนอู่ทองนอก แขวงดุสิต
เขต ดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

ที่ ศยพ. มรป. ๑๑/๒๕๖๕

กระทรวงมหาดไทย วันที่ 28 มี.ค. 2565 เลขรับ 14814 เวลา 14.40 น.

๒๘ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมฯ

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย คู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑ เล่ม

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เลขรับ 16723 วันที่ 30 มี.ค. 2565 เวลา

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ ๒ เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม แสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างคุณธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (โดยท่านอธิบดีสุทธิพงษ์ จุลเจริญ) และศูนย์ยวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ จึงได้ร่วมกันจัดทำแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแนวทางฯ ดังกล่าว จะให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ สำหรับเยาวชน ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ให้เยาวชนรู้จักเลือกตัดสินใจได้ว่า การใดพึงกระทำ หรือการใดพึงละเว้น แนวทางนี้สามารถใช้ได้กับเยาวชนทุกศาสนา เพราะเป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้นำไปใช้กับโรงเรียนในสังกัดจำนวน ๑,๗๐๐ แห่ง และได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณธรรมเชิงสัมพันธ์นั้น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ร่วมกับศูนย์ยวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้จัดทำสื่อออนไลน์ การ์ตูนคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ จำนวน ๑๐ ตอนความยาวตอนละประมาณ ๓ นาที เป็นกรอบแนวความคิดสำหรับเยาวชนในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะว่า การกระทำแบบใดเป็น การทำความดี การละเว้นความชั่ว หรือการทำความชั่ว เพื่อให้เยาวชนสามารถตัดสินใจ เลือกประพฤติตน ในส่วนที่พึงทำ และละเว้นในส่วนที่พึงละเว้น

โอกาสนี้ จึงขอเสนอว่า ควรประชาสัมพันธ์แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมฯ ดังกล่าว ให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะประธานคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดได้รับทราบ เพื่อเป็นทางเลือก สำหรับการเสริมสร้างคุณธรรมแก่เยาวชน เพิ่มเติมขึ้นอีกแนวทางหนึ่ง

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งและจะได้ประสานรายละเอียด กับผู้ที่ท่านมอบหมายให้รับผิดชอบต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

พลเอก
(ศรุต นาควัชระ)
ผู้อำนวยการศูนย์ยุวพัฒน์
มูลนิธิรัฐบุรุษพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

โทร. ๐๘๗-๖๙๘-๑๗๗๗ LINE ID: SRUTE9

หมายเหตุ สามารถสืบค้นสื่อออนไลน์การ์ตูนคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ได้ใน Google ดังนี้

๑. ค้นหาคำว่า การ์ตูนคุณธรรมสัมพันธ์

๒. QR Code

คู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(Moral Development School : MDS)

หากสนใจสามารถติดต่อสอบถามข้อมูลได้ที่
พลเอก ศรุต นาควัชระ
ผู้อำนวยการศูนย์ยวพัฒน์ มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
โทร. ๐๘๗-๖๙๘-๑๗๗๗ LINE ID : SRUTE9

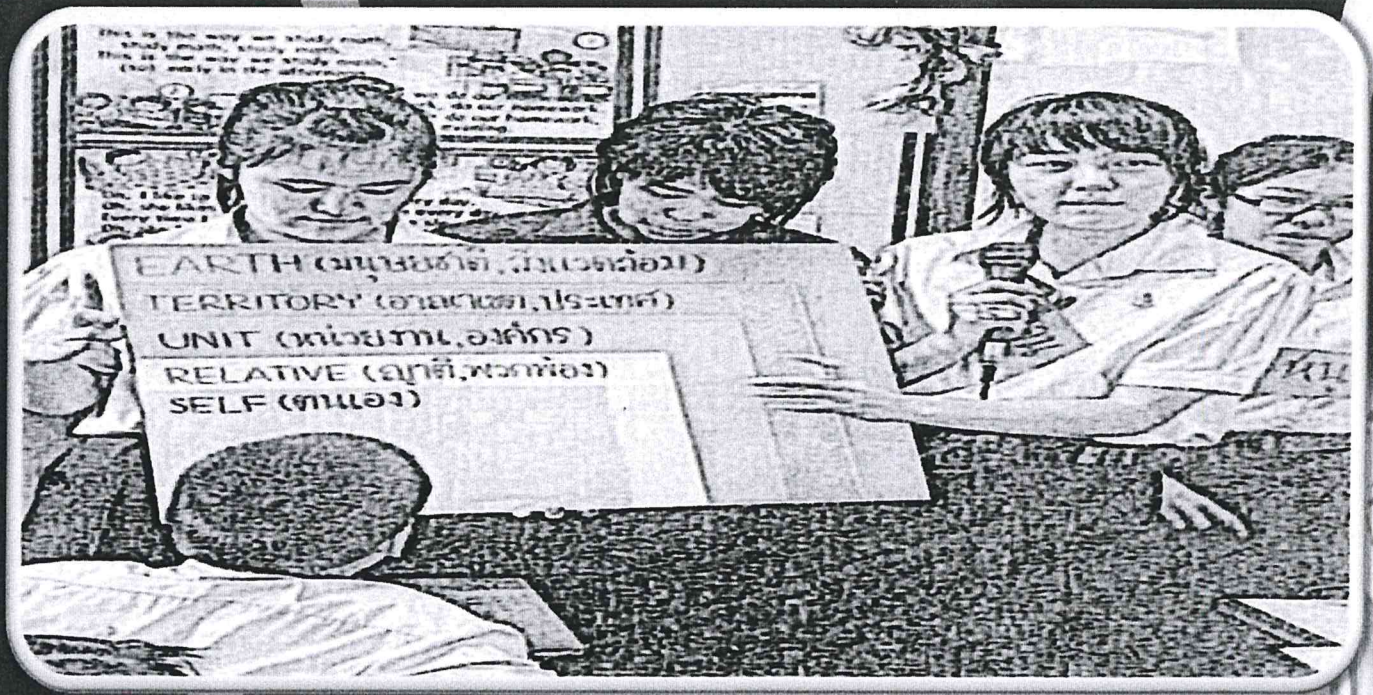
การ์ตูนคุณธรรมสัมพันธ์ จำนวน ๑๐ ตอน

คู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(Moral Development School : MDS)

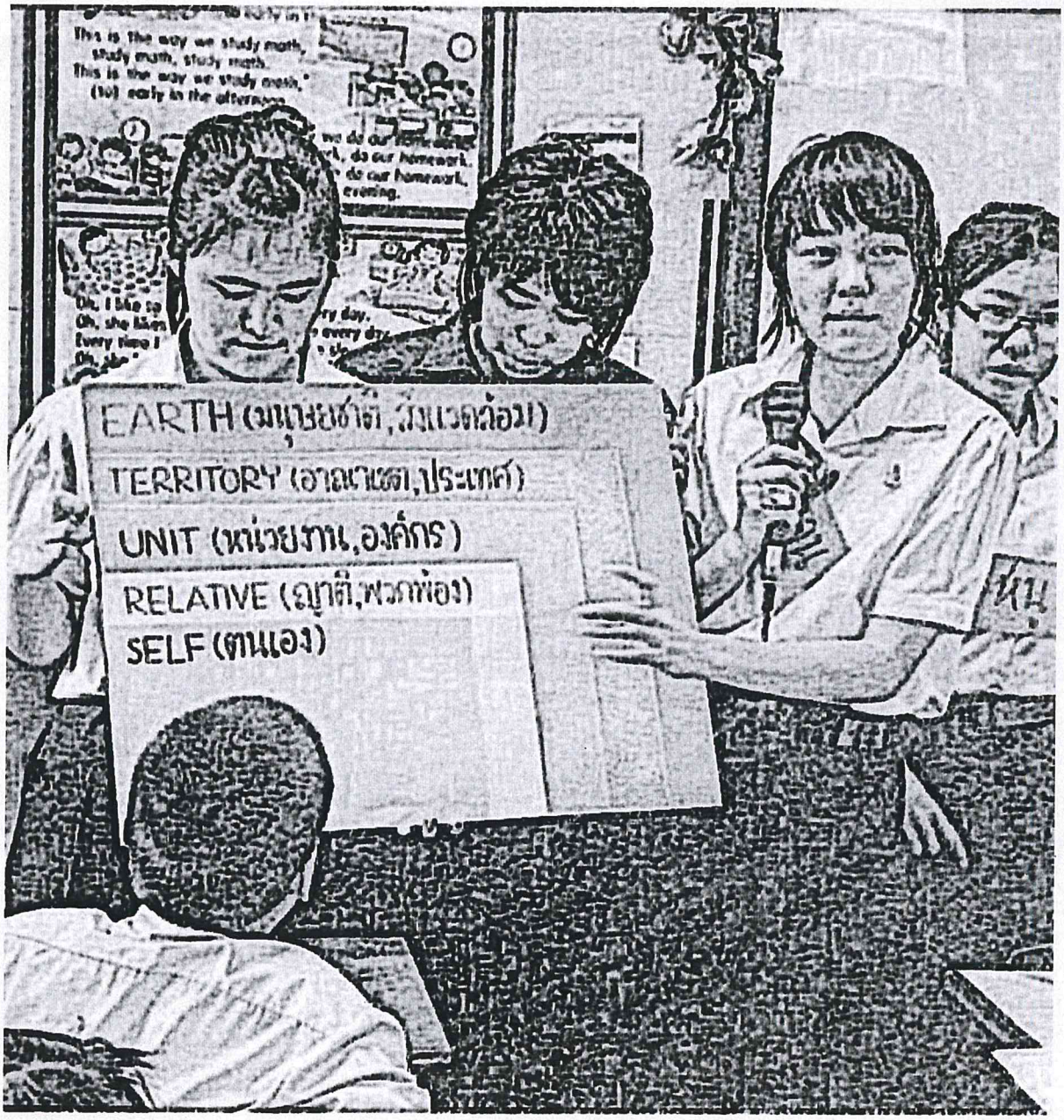
หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาท้องถิ่น
กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
กระทรวงมหาดไทย

หลักการพื้นฐานของคุณธรรม

และจริยธรรม

คู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Moral Development School : MDS)

หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

ผู้เขียน

พลเอก ศรุต นาควัชระ , Ph.D.

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

โดย พลเอก ศรุต นาควัชระ

โทร. ๐๘-๗๖๙๘-๑๗๗๗

E-mail : asacamp@hotmail.com

จำนวนพิมพ์ : ๔,๐๐๐ เล่ม

ปีที่พิมพ์ : ๒๕๖๒

จัดพิมพ์โดย : กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาท้องถิ่น
กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
กระทรวงมหาดไทย

คำนิยม

เพราะมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ดังนั้นการประพฤติตนของบุคคลใดๆ ก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบถึงผู้อื่นและสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทุกสังคม จึงมีเครื่องมือชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า “คุณธรรม” ซึ่งทำหน้าที่น้อมนำจิตใจสมาชิกของสังคม ให้ประพฤติตนในสิ่งที่พึงทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น รวมทั้งการร่วมกันกำหนด “ประมวลจริยธรรม” หรือข้อกำหนดความประพฤติของสมาชิกในสังคม เพื่อความสันติสุขสถาพรของสังคม

แม้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว จะส่งผลให้กิจกรรมบางอย่างพ้นสมัยและเลือนหายไปก็ตาม แต่การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ก็ยังจำเป็นสำหรับสังคม และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเสมอ

หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรมนี้ มีความมุ่งหมาย ๒ ประการคือ

ประการที่ ๑ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในเรื่อง ความหมาย หลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎี ที่เป็นสากลของคุณธรรม และจริยธรรม

ประการที่ ๒ เพื่อนำเสนอภาพรวมของกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมว่าควรมีลำดับขั้นตอนอย่างไร ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

พลเอก ศรุต นาควัชระ , Ph.D.
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
ในคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ,
กรรมการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
และ
ผู้อำนวยการศูนย์ยวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

คำนำ

เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาสามารถนำหลักการพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ถ่ายทอด และปลูกฝังให้เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมสามารถวิเคราะห์แยกแยะ ดี ชั่ว และปกติได้ และเป็นคนดีมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นพลเมืองดีของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกได้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงได้จัดพิมพ์คู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Moral Development School : MDS) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลด้านการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานด้านการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาด้านการศึกษา ปรับปรุงการจัดการศึกษาทั้งในระดับโรงเรียน ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถานศึกษาในสังกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้ศึกษาคู่มือฉบับนี้จะได้แนวทางที่เป็นประโยชน์และสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปต่อยอดพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นต่อไป

กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาท้องถิ่น
กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑ บทนำ.....๑
๑.๑ ภัยของมนุษย์เกิดจากอะไร.....๑
๑.๒ เครื่องมือที่สังคมใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยจากมนุษย์คืออะไร.....๑
๑.๓ คุณธรรมเชิงเดี่ยวคืออะไร.....๒
๑.๔ ศาสนาต่างๆ ได้กล่าวถึงคุณธรรมไว้อย่างไร.....๒
๑.๕ คุณธรรมสากลคืออะไร.....๔

บทที่ ๒ หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม.....๖
๒.๑ ความดีคืออะไร.....๖
๒.๒ ระดับของการกระทำมีอะไรบ้าง.....๗
๒.๓ เบญจศีลไม่บกพร่องถือว่าทำความดีหรือยัง.....๘
๒.๔ ความดีเป็นเรื่องของผลลัพธ์หรือเป็นเรื่องของเจตนา.....๙
๒.๕ ความดีเป็นเรื่องของเจตนาจริงหรือไม่.....๑๐
๒.๖ การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวมเป็นการกระทำที่ถูกต้องทุกกรณีหรือไม่.....๑๐
๒.๗ คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์คืออะไร.....๑๑
๒.๘ ชุดคำถามที่ใช้ประเมินระดับของการกระทำคืออะไร.....๑๔
๒.๙ สมการคุณธรรมคืออะไร.....๑๔
๒.๑๐ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมคืออะไร.....๑๕
๒.๑๑ ควรใช้คำง่ายๆ เพื่ออธิบายความหมายของคุณธรรมว่าอย่างไร.....๑๖
๒.๑๒ การละเว้นการทำความชั่วนั้นสำคัญเพียงใด.....๑๖
๒.๑๓ ต้องทำความดีทุกครั้งหรือไม่.....๑๗
๒.๑๔ วินัยคืออะไร.....๑๘
๒.๑๕ ภูเขาน้ำแข็งแห่งคุณธรรมคืออะไร.....๑๙
๒.๑๖ จริยธรรมคืออะไร.....๒๐
๒.๑๗ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างไร.....๒๒
๒.๑๘ ทฤษฎีหิน กรวด ทราย คืออะไร.....๒๓

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๓ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม.....๒๕

๓.๑ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมควรมีหลักการอย่างไร.....๒๕

๓.๒ กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมควรเป็นอย่างไร.....๒๕

ขั้นตอนที่ ๑ การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา ทฤษฎีคุณธรรมควรทำอย่างไร.....๒๖

ขั้นตอนที่ ๒ การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนควรทำอย่างไร.....๒๘

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมกำหนดจริยธรรมควรเป็นอย่างไร.....๒๙

บทที่ ๔ กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม.....๓๓

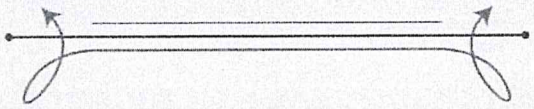
๑. โครงการเสริมสร้างคุณธรรมในชั้นเรียน.....๔๖

๒. โครงการรวมใจวัยฝัน รังสรรค์คุณธรรม.....๕๑

๓. โครงการแข่งขันตอบปัญหาคุณธรรม.....๕๘

บทสรุป.....๖๒

บรรณานุกรม.....๖๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ภัยของมนุษย์ เกิดจากอะไร ?

ทุกประเทศ ทุกสังคม ล้วนปรารถนาที่จะทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มั่นคง ปลอดภัยด้วยกันทั้งสิ้น แต่สิ่งที่ขัดขวางความสันติสุขของสังคมก็คือภัยของมนุษย์ ซึ่งล้วนเกิดจากสาเหตุเพียง ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ เกิดจากธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว พายุ สัตว์ร้ายและโรคร้ายต่างๆ

ประการที่ ๒ เกิดจากมนุษย์ ทั้งจากการที่มนุษย์ทำร้ายมนุษย์โดยตรง เช่น สงครามและอาชญากรรมต่างๆ หรือเกิดจากการที่มนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อม แล้วส่งผลกระทบกลับคืนสู่มนุษย์ เช่นการทำลายป่าต้นน้ำทำให้เกิดภัยแล้งหรือน้ำท่วม

๑.๒ เครื่องมือที่สังคมใช้เพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดภัยจากมนุษย์คืออะไร ?

เพื่อลดโอกาสที่จะเกิดภัยจากน้ำมือมนุษย์ ทุกสังคมล้วนมีเครื่องมือสำคัญ ๒ ชนิดได้แก่ กฎหมายและคุณธรรม ซึ่งมีข้อแตกต่างกันดังนี้

กฎหมาย เป็นการบังคับภายนอก ซึ่งรัฐบังคับให้ประชาชนทุกคน ต้องประพฤติตนตามข้อกำหนด หากผู้ใดละเมิดย่อมได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด

คุณธรรม เป็นการควบคุมภายใน ซึ่งแต่ละคนต้องควบคุมจิตใจของตนเอง เพื่อให้ประพฤติตนในสิ่งที่พึงประพฤติ และละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น โดยต้องคำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ

กฎหมายแม้จะมีสภาพบังคับ แต่ก็ยังมีจุดอ่อนหรือช่องโหว่ ซึ่งสามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่น กรณีที่มีผู้พบสร้อยคอทองคำ ตกอยู่ในที่ลับตา

หากผู้พบเป็นคนที่กลัวกฎหมาย ก็อาจเก็บเอาไว้เอง เพราะรู้ว่าเมื่อไม่มีใครรู้เห็น กฎหมายจึงไม่อาจเอาผิดตนได้

แต่คนที่มีคุณธรรมนั้น เมื่อเก็บสร้อยคอทองคำได้ ย่อมไม่เก็บเอาไว้เองแต่จะพยายามนำส่งคืนเจ้าของ โดยไม่สนใจว่าจะมีผู้ใดรู้เห็นหรือไม่ก็ตาม

กฎหมาย เป็นเครื่องมือของฝ่ายรัฐ เช่นเดียวกับที่คุณธรรมเป็นเครื่องมือของฝ่ายศาสนา ซึ่งหน้าที่สำคัญของสถาบันศาสนาก็คือ การสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม ดังนั้นศาสนาทุกศาสนา

จึงมีหลักคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สำหรับศาสนิกชนของตนเสมอ ซึ่งคุณธรรมของศาสนาต่างๆ นั้น ย่อมมีหลักการทั้งที่ต่างกันและสอดคล้องกัน

๑.๓ คุณธรรมเชิงเดี่ยวคืออะไร ?

คุณธรรมเชิงเดี่ยว หมายถึง คุณธรรมเฉพาะประเด็น เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เป็นเรื่องการประพฤติ ปฏิบัติตนระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับกลุ่มบุคคลใกล้ชิด ซึ่งการเสริมสร้างคุณธรรมในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนนั้น สังคมไทยยังใช้เป็นหลักในการเสริมสร้างคุณธรรม การยึดมั่นในคุณธรรมเชิงเดี่ยวโดยปราศจากการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ก็อาจส่งผลเสียหายแก่สังคมได้ เช่น

เรื่องความซื่อสัตย์ หากบุคคลที่ได้รับเงินทองหรือสิ่งของจากผู้รับสมัครเลือกตั้ง แล้วยึดมั่นในเรื่องความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นคุณธรรมเชิงเดี่ยว จึงต้องไปลงคะแนนให้นักการเมืองที่ซื้อเสียงนั้น ผลเสียก็คือไม่ได้นักการเมืองที่เหมาะสม

เรื่องความกตัญญู หากผู้รักษากฎหมายพยายามช่วยผู้มีพระคุณที่กระทำผิดกฎหมายให้พ้นผิด เพราะยึดมั่นในเรื่องความกตัญญู ซึ่งเป็นคุณธรรมเชิงเดี่ยว ก็จะเป็นการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและส่งผลร้ายต่อบ้านเมือง

จากกรณีดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่า คุณธรรมเชิงเดี่ยวแม้จะมีประโยชน์มากมาย แต่ก็ยังมีจุดอ่อนที่อาจสร้างความเสียหายต่อสังคมได้ ดังนั้นเพื่อปิดจุดอ่อนดังกล่าวสมควรกลับไปทบทวนค้นหาแก่นแท้ของคุณธรรมที่ศาสนาต่างๆ ได้กล่าวไว้

๑.๔ ศาสนาต่างๆ ได้กล่าวถึงคุณธรรมไว้อย่างไร ?

ศาสนาต่างๆ ได้กล่าวถึงคุณธรรมไว้ว่าคุณธรรมมี ๒ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าหรือกับพระเจ้า เพื่อให้มนุษย์เคารพยำเกรงเทพเจ้าหรือยำเกรงพระเจ้า

ระดับที่ ๒ เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เพื่อให้เกิดความสันติสุขในสังคม

ศาสนาอิสลาม มีหลักธรรมที่เรียก “อิหซาน”ซึ่งแบ่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ออกเป็น ๒ ระดับดังนี้

ระดับที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮ์ ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความยำเกรงต่อพระองค์ เช่น ต้องเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์เสมือนตนเห็นพระองค์ แม้ว่าตนจะไม่เห็นพระองค์ แต่พระองค์ทรงเห็นตน

ระดับที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความประพฤติที่ดีต่อกันและหวังดีต่อกันเช่นพึงเคารพบิดามารดา พึงบริจาคทานชากาด พึงให้เกียรติซึ่งกันและกัน พึงละเว้นการเสพสุราและพึงละเว้นการสร้างความเดือนร้อนแก่สังคม

ศาสนาคริสต์ เมื่อพิจารณาจาก"บัญญัติ ๑๐ ประการ"และคำสอนอื่นๆแล้ว ก็สามารถแบ่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ออกเป็น ๒ ระดับเช่นกัน คือ

ระดับที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าเช่นจงนมัสการพระเจ้าพระองค์เดียวของท่านหรืออย่าออกนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ

ระดับที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เช่นพึงเคารพนับถือบิดา มารดา พึงรักคนอื่นเหมือนรักตนเอง ห้ามฆ่าคนหรือห้ามขโมย เป็นต้น

ศาสนาซิกข์ มีคำสอนที่กำหนดระเบียบวินัยให้ปฏิบัติ เป็น ๒ ระดับเช่นกัน คือ

ระดับที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า เช่น ให้มีความเชื่อมั่นในพระเจ้าองค์เดียว และมีจิตใจอยู่กับพระเจ้า

ระดับที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ให้หาเลี้ยงชีพโดยชอบหมายถึง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือการบริการแก่คนอื่น ทางกายและทางวาจา เป็นต้น

ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ได้กำหนดคำสอนไว้เป็น ๒ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า คือ ตรีมูรติ อันได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ เป็นเทพเจ้าที่สามารถที่จะอำนวยความสุขสวัสดี แก่ผู้เคารพบูชา

ระดับที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น "อัสเตยะ" ได้แก่ การไม่ลักขโมย ไม่ทำการโจรกรรม หรือ "สัตยา" ได้แก่ การแสดงความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน

ศาสนาพุทธ ไม่มีคำสอนเรื่องพระเจ้า แต่จะสอนเรื่องกฎของธรรมชาติ แม้พระพุทธเจ้าเองก็ปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือธรรมชาติ ทุกคนต้องปฏิบัติตนตามกฎของธรรมชาติ และจะได้รับผลจากกฎนั้น พระธรรมคำสอนเป็นเพียงเครื่องชี้ทางให้เดินถูกต้องเท่านั้น ส่วนการตัดสินใจปฏิบัติเป็นเรื่องของคนแต่ละคน ทุกอย่างขึ้นกับตนเอง โดยให้ความสำคัญกับคำสอนที่ว่า **"ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน"**ซึ่งคำสอนในศาสนาพุทธแบ่งได้เป็น ๒ ระดับคือ

ระดับที่ ๑ โลกุตตรธรรม คือ ธรรมที่เหนือโลก เป็นธรรมสำหรับผู้ที่ต้องการดับทุกข์และมุ่งนิพพาน

ระดับที่ ๒ โลกียธรรม คือ ธรรมที่เหมาะสมกับวิสัยของมนุษย์ปุถุชน เป็นแนวทางที่จะประพฤติปฏิบัติตนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เพื่อความสงบสันติสุขของสังคมเช่น “เบญจศีลและเบญจธรรม”ซึ่งเป็นข้อพึงละเว้น และข้อพึงกระทำของมนุษย์ทุกคน

เมื่อพิจารณาคำสอนของทุกศาสนาแล้วจะพบว่า ทุกศาสนาล้วนประสงค์ที่จะให้มนุษย์ทุกคนมีจิตสำนึกหรือเจตจำนง (Will) ที่จะควบคุมตนเองให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อความสันติสุขของสังคม ซึ่งเป็นการประพฤติตนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น จิตสำนึกหรือเจตจำนง (Will) ร่วมดังกล่าว จึงเป็น “คุณธรรมที่เป็นสากล” ของทุกศาสนา ซึ่งจะเรียกว่า “คุณธรรมสากล”

๑.๕ คุณธรรมสากลคืออะไร ?

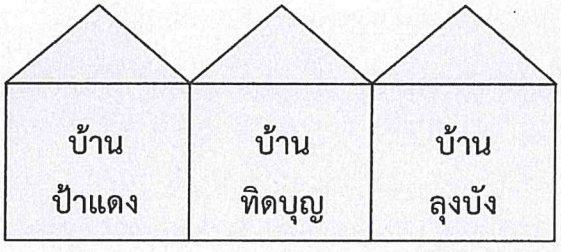
คุณธรรมสากล (Moral) คือ จิตสำนึก หรือเจตจำนง (Will) ของมนุษย์ที่จะควบคุมตนเองให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความสันติสุขของสังคม และเจตจำนง (Will) ดังกล่าว มีหลักการที่สอดคล้องกับหลักธรรม ในส่วนที่เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ของทุกศาสนา เช่น หลักธรรม “อิหซาน” ของศาสนาอิสลาม คำสอนเรื่อง“บัญญัติ ๑๐ ประการ” ของศาสนาคริสต์ หลักคำสอนเรื่อง “ วินัย ” ของศาสนาซิกข์ หลักคำสอนเรื่อง “อัสเตยะ และ สัตยา ” ของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และหลักคำสอนเรื่อง “เบญจศีล เบญจธรรม”ของศาสนาพุทธ ซึ่งหลักการของทุกศาสนามีเพียง ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ พึงละเว้นการทำความชั่ว หมายถึง พึงละเว้นการทำความเดือนร้อนแก่ผู้อื่น หรือส่วนรวม

ประการที่ ๒ พึงทำความดี หมายถึง การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือส่วนรวม

หากมนุษย์ทุกคนมุ่งมั่นจะปฏิบัติตามหลักการทั้ง ๒ ข้อ ย่อมทำให้สังคมเกิดความสันติสุขสถาพร

เพื่อชี้ให้เห็นว่าคุณธรรมสากล เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่พึงประพฤติปฏิบัติต่อกัน ซึ่งจะส่งผลถึงความสันติสุขของสังคม โดยขอยกตัวอย่างดังนี้

บ้านป้าแดง บ้านทิดบุญ และบ้านลุงบัง มีรั้วติดกัน วันหนึ่งป้าแดงเดินทางไปทำบุญไหว้พระ ๙ วัด เพื่อความเป็นสิริมงคลของตนเอง แต่เมื่อกลับบ้านตอนเย็น ก็พบว่ากิ่งไม้ใบไม้จากบ้านทิดบุญ ปลิวตกไปรกบ้านป้าแดง ป้าแดงไม่พอใจอย่างยิ่ง จึงต่อว่าและทะเลาะกับทิดบุญ ส่งผลให้สังคม ระหว่างป้าแดงและทิดบุญไม่ราบรื่น เพราะป้าแดงทำให้ทิดบุญเดือดร้อน

ตรงกันข้ามกับลุงบัง ที่ไปทำพิธีตามศาสนาของตนที่มัสยิด และเมื่อกลับมาบ้านในตอนเย็น ได้ซื้อแกงมัสมั่นไก่มาฝากทิดบุญ จึงทำให้สังคมระหว่างทิดบุญและลุงบังราบรื่นปรองดองเพราะลุงบังทำประโยชน์ให้ทิดบุญ

ตัวอย่างที่ยกมานี้ แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมสากล ซึ่งปรากฏอยู่ในคำสอนของทุกศาสนา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หากทุกคนประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยหลักการ ๒ ประการ คือ พึงละเว้นความชั่วหรือพึงละเว้นการกระทำที่จะสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นและส่วนรวม กับทั้งพึงทำความดี คือ พึงทำประโยชน์ให้ผู้อื่นและส่วนรวม สังคมย่อมมีความสันติสุข

ดังนั้น ไม่ว่าทุกคนจะนับถือศาสนาใด ๆ ก็ตาม หากยึดมั่นในคุณธรรมสากล ซึ่งเป็นหลักการประพฤติตนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์แล้วย่อมอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขสถาพร

สรุป คุณธรรมสากลหรือคำสอนร่วมของทุกศาสนา ซึ่งเป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีหลักการเพียง ๒ ประการ คือ

๑. ข้อห้าม : ห้ามทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

๒. ข้อให้ทำ : ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมมีความสุข

บทที่ ๒ หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

๒.๑ ความดีคืออะไร ?

เราทุกคนล้วนได้รับการสั่งสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว แต่จะสามารถตอบตัวเองได้หรือไม่ว่าความดีคืออะไร

สถานการณ์ที่๑ เรื่องการเข้าห้องเรียน ของศรรามและงามตาซึ่งเป็นนักเรียนห้องเดียวกัน ในวิชาที่ครูผู้สอนเข้มงวด ทั้งศรรามและงามตา ต่างก็เข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่เหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียนตรงเวลาของทั้ง ๒ คนต่างกัน คือ

ศรรามเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวถูกครูตี

งามตาเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะอยากให้เพื่อนๆมีเวลาเรียนอย่างเต็มที่

คำถามก็คือใครที่ทำความดี ศรรามหรืองามตา

สถานการณ์ที่๒ เย็นวันนั้นศรรามและงามตา ไปนั่งรับประทานอาหารอยู่ข้างโรงเรียน ในขณะที่รับประทานอาหารอยู่นั้นก็มีสุนัข ๒ ตัวมากัดกันข้างโต๊ะที่ ๒ คนนั่งอยู่

ดังนั้นศรรามและงามตา จึงช่วยกันใช้น้ำสาด เพื่อให้สุนัขทั้ง ๒ แยกจากกัน แต่เหตุผลในการกระทำต่างกัน คือ

ศรราม ทำเพราะรำคาญเสียงสุนัข

งามตา ทำเพราะเกรงว่าสุนัขทั้ง ๒ ตัวจะบาดเจ็บ

คำถามก็คือ การกระทำของใครเรียกได้ว่าทำความดีและเพราะอะไร ซึ่งทุกคนย่อมรู้สึกตรงกันได้ว่า

งามตา ทำความดี เพราะเธอทำเพื่อสุนัข

ศรรามนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าทำความดี เพราะศรรามทำเพื่อตนเอง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า “**ความดีคือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม**” แต่“**การทำเพื่อตนเองนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี**”

๒.๒ ระดับของการกระทำ มีอะไรบ้าง ?

จากข้อสรุปที่ว่า “ความดี คือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม แต่การกระทำเพื่อตนเองนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี” นั้น เมื่อกลับมาพิจารณาเรื่องที่ศรรามกับงามตาเข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่เหตุผลในการเข้าห้องเรียนต่างกันจะได้ข้อสรุปดังนี้

งามตา เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะอยากให้เพื่อนๆมีเวลาเรียนอย่างเต็มที่ เป็นการกระทำเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม ย่อมสามารถเรียกได้ว่าทำความดี

ศรราม เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวครูตีเป็นการทำเพื่อตัวเอง ไม่สามารถเรียกได้ว่าทำความดี แต่ศรรามก็ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน จึงไม่ได้ทำความชั่ว ดังนั้นการกระทำของศรราม จึงไม่เป็นทั้งความดีและความชั่ว

เมื่อเป็นดังนี้แล้วจะเรียกการกระทำของศรรามว่าอย่างไรเพราะศรราม ไม่ได้ทำทั้งความดีและความชั่ว ซึ่งสังคมไทยมักเข้าใจว่า การกระทำมีเพียง ๒ ระดับคือความดีหรือความชั่ว

ในกรณีของศรรามซึ่งไม่ได้ทำทั้งความดีหรือความชั่ว เป็นตัวอย่างให้สรุปได้ว่าการกระทำของคนเราไม่ได้มีเพียง ๒ ระดับ คือความดีหรือความชั่วเท่านั้น แต่สามารถแบ่งได้ถึง ๓ ระดับคือ

ระดับที่ ๑ **ความดี** คือ การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม

ระดับที่ ๒ **ปกติ (การละเว้นความชั่ว)** คือ การทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

ระดับที่ ๓ **ความชั่ว** คือ การทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

ดังนั้น การที่ศรรามเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวครูตีเป็นการกระทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน จึงเรียกได้ว่าเป็นการกระทำ ในระดับปกติคือ การละเว้นความชั่ว

สรุป คือ การกระทำแต่ละครั้งของคนเรา ไม่ได้แบ่งได้เพียง ๒ ระดับ คือ ความดี หรือความชั่วเท่านั้น หากแต่สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ ความดี ปกติ (ละเว้นความชั่ว) และความชั่ว

๒.๓ เบญจศีลไม่บกพร่องถือว่าทำความดีหรือยัง ?

เย็นวันหนึ่ง ศรรามกำลังกลับบ้าน ขณะที่เดินถึงปากซอยก็เห็นเด็กคนหนึ่ง โดนโจรรุมทำร้ายอยู่กลางซอย แต่ศรรามยืนดูอยู่เฉยๆโดยไม่ให้ความช่วยเหลือ คำถามก็คือเบญจศีลของศรรามบกพร่องหรือไม่

ศรราม ไม่ได้ทำร้ายเด็ก
ศรราม ไม่ได้ขโมยทรัพย์สินของเด็ก
ศรราม ไม่ได้ประพฤติผิดในกาม
ศรราม ไม่ได้โกหก
ศรราม ไม่ได้เสพสุรา

สรุปได้ว่าเบญจศีลของศรรามไม่ได้บกพร่องเลย แต่ถามว่าศรรามทำความดีหรือยัง ทุกคนคงตอบได้ว่าแม้เบญจศีลของศรรามไม่บกพร่องก็จริง แต่ศรรามก็ยังไม่ได้ทำความดี

สิ่งที่ศรรามควรทำ คือการช่วยเหลือเด็กตามความเหมาะสม เช่น ตะโกนเรียกให้คนอื่นๆ มาช่วยหรือโทรศัพท์แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งหากศรรามช่วยเหลือเด็ก ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม จึงจะเรียกได้ว่า ทำความดี

การรักษาเบญจศีลไม่ให้บกพร่องนั้น ยังไม่ถือว่าเป็นการทำความดี แต่เป็นเพียงการละเว้นการทำความชั่ว หรือเป็นเพียงการกระทำในระดับ “ปกติ” เท่านั้น เพราะ “ศีล แปลว่า ปกติ”

หลายคนอาจสงสัยว่า หลักการที่แบ่งการกระทำเป็น ๓ ระดับคือ ดี ปกติ และชั่วนั้น จะสอดคล้องกับคำสอนของศาสนา ในส่วนของการประพฤติตนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์หรือไม่ จึงขอยก**โอวาทปาติโมกข์** ซึ่งมีหลัก ๓ ประการ เพื่อเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์ ดังนี้

ประการที่ ๑ พึงละเว้นความชั่ว
ประการที่ ๒ พึงทำความดี
ประการที่ ๓ พึงทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว

จากหลักการดังกล่าวจะสังเกตได้ว่า การละเว้นความชั่ว กับการทำความดีนั้น เป็นคนละเรื่องกัน เพราะการละเว้นความชั่ว ก็ยังไม่ใช่การทำความดี ดังนั้นจึงยืนยันได้ว่าการกระทำแต่ละครั้งของบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ

การทำความดี หมายถึง การทำเพื่อประโยชน์ให้ผู้อื่นหรือส่วนรวม

การทำปกติ (การละเว้นความชั่ว) หมายถึง การทำเพื่อตนเอง แต่ไม่ทำให้ผู้หรือส่วนรวมเดือดร้อน ซึ่งตรงกับการละเว้นความชั่ว

การทำความชั่ว หมายถึง การทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือส่วนรวม

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

โอ ตั้งใจเรียน เพื่อให้พ่อแม่ชื่นใจ เป็นการทำเพื่อผู้อื่น จึงสามารถเรียกได้ว่า "ความดี"

บี ตั้งใจเรียน เพื่อให้ตนเองมีอนาคต เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อนนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่า ความดี และ เป็นการทำในระดับ "ปกติ" หรือ "ละเว้นความชั่ว"

เอ ไม่ตั้งใจเรียน เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทำให้พ่อแม่เสียใจ เป็นการทำ "ความชั่ว" เพราะ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า ทั้ง **โอ** และ **บี** มีคุณธรรม แม้การกระทำของ **บี** จะอยู่เพียงระดับปกติ หรือ ละเว้นความชั่ว ก็ตาม เพราะคุณธรรมมีหลักสองประการคือ พึงละเว้นความชั่ว และ พึงทำความดี

ดังนั้น แม้เพียงการละเว้นความชั่ว หรือ การทำในระดับปกติ ที่ไม่ทำ ให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อนนั้น ก็ย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสันติสุข ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของคุณธรรม ในระดับการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ของทุกศาสนาแล้ว

๒.๔ ความดีเป็นเรื่องของผลลัพธ์หรือเป็นเรื่องของเจตนา ?

เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความดีเป็นเรื่องของผลลัพธ์จากการกระทำ หรือเป็นเรื่องของเจตนาที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ จึงขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ ศรราม**บังเอิญ**ทำห่วงยางที่เตรียมไปเล่นน้ำทะเล ปลิวตกลงไปในแม่น้ำระหว่างที่ขับรถข้ามสะพาน ซึ่งขณะนั้นมีเด็กคนหนึ่งกำลังจะจมน้ำตาย แต่บังเอิญคว้าห่วงยางนั้นไว้ได้ จึงทำให้**เด็กคนนั้นรอดตาย**

เหตุการณ์ที่ ๒ งามตาเห็นเด็กกำลังจะจมน้ำตาย เธอมีความ**ตั้งใจจะช่วย**เด็ก จึงกระโดดลงไปช่วย ดึงเด็กขึ้นมาบนชายฝั่ง และพยายามผายปอดช่วยชีวิตเด็กอย่างเต็มที่ แต่ก็ไม่สำเร็จ**เด็กเสียชีวิต**

คำถามก็คือใครทำความดี เหตุการณ์ที่๑ ศรรามทำเพราะความบังเอิญ แต่เด็กรอดตาย หรือ กรณีที่ ๒ งามตาที่ตั้งใจช่วยเด็ก แต่เด็กตาย

ทุกคนคงตอบได้ว่า**เหตุการณ์ที่๒ ซึ่งเด็กตาย** เพราะงามตามีเจตนาที่จะช่วยเด็ก แม้ผลลัพธ์จะไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจก็ตาม จึงสรุปได้ว่า **"ความดีเป็นเรื่องของเจตนา ไม่ใช่เรื่องของผลลัพธ์"**

๒.๕ ความดีเป็นเรื่องของเจตนาจริงหรือไม่ ?

เพื่อวิเคราะห์ว่าความดีเป็นเรื่องของ**เจตนา** จริงหรือไม่ จึงขอสมมุติเหตุการณ์ ดังนี้

เด็กหนุ่มประสบอุบัติเหตุ ต้องได้รับการผ่าตัดด่วน
โรงพยาบาลโทรแจ้งนายแพทย์ชาตรีเวลาตี ๒
นายแพทย์ชาตรีรีบเดินทางมาที่โรงพยาบาล เพื่อช่วยชีวิตคนเจ็บ
การผ่าตัดดำเนินไปจนถึง ๘ โมงเช้า แต่ไม่สามารถช่วยชีวิตคนเจ็บได้

คำถามก็คือนายแพทย์ชาตรีทำความดีหรือไม่ เพราะไม่สามารถช่วยชีวิตคนเจ็บได้ ซึ่งทุกคนย่อมตัดสินได้ว่านายแพทย์ชาตรีทำความดี เพราะมีเจตนาที่จะช่วยคนเจ็บจนสุดความสามารถ จากตัวอย่างที่กล่าวมา จึงสามารถยืนยันได้ว่า ความดีเป็นเรื่องของเจตนา

๒.๖ การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น หรือส่วนรวม เป็นการกระทำที่ถูกต้องทุกกรณีหรือไม่?

เนื่องจากมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ ดังนั้นการทำประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อคนบางคน หรือบางกลุ่ม ก็อาจล่วงล้ำสิทธิอันพึงมีพึงได้ของคนอื่นๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัดเลย จะจัดตัวแทนนักเรียนไปเที่ยวทะเลห้องละ ๑ คน สมชายจับฉลากได้เป็นผู้มีสิทธิไปเที่ยวทะเล ในฐานะตัวแทนของห้อง ม.๕/๑ แต่สมชายมีคุณยายอยู่ที่หัวหิน จึงเคยไปเที่ยวทะเลบ่อย ดังนั้นจึง**สละสิทธิให้วันชัย**เพื่อนรักของตน ซึ่งไม่เคยเห็นทะเลได้มีโอกาสไปเที่ยวทะเลแทนตน

เหตุการณ์ที่ ๒ **วันชัยเข้าแถวรอซื้ออาหารอยู่ในโรงอาหารของโรงเรียน ซึ่งแถวยาวมาก เมื่อเห็นสมชายเดินมา วันชัยจึงมีน้ำใจให้สมชายแซงคิว** โดยเข้ามายืนข้างหน้าของตนเอง

ทั้งสองเหตุการณ์**ล้วนเป็นการกระทำเพื่อผู้อื่น**ทั้งสิ้น แต่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมต่างกัน

เหตุการณ์ที่ ๑ ที่สมชาย**สละสิทธิ**การไปทะเลให้วันชัยนั้น เป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ เพราะ**ไม่ส่งผลเสีย**ใดๆ แก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม การกระทำของสมชายนั้น จึงเรียกได้ว่า**ทำความดี**

เหตุการณ์ที่ ๒ วันชัย ซึ่ง**มีน้ำใจ**ให้สมชายแซงคิว กลับเป็นเรื่องที่ไม่สมควรทำเป็นอย่างยิ่งเพราะ**ล่วงล้ำสิทธิ**อันพึงมีพึงได้ของคนอื่นอีกหลายคน ซึ่งเป็นปัญหาเรื่อง**ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม** (Moral Dilemma) ดังนั้น การกระทำของวันชัยในครั้งนี้ คือการ**ทำความชั่ว**

ดังนั้น การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม จึงไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่ต้องพิจารณาระดับของส่วนรวมด้วยว่า การกระทำดังกล่าวจะทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหายหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ที่จะกล่าวต่อไป

๒.๗ คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) คืออะไร?

เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ซึ่งหมายความว่า การทำเพื่อตนเอง เพื่อคนบางคนหรือบางกลุ่ม แต่กลับส่งผลให้คนอีกกลุ่มหนึ่งเสียประโยชน์ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ที่ยากต่อการตัดสินใจนั้น ควรมีหลักการในการตัดสินใจอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก จนบางครั้งอาจส่งผลเสียแก่สังคม ดังนั้น จึงได้กำหนดหลักการที่เรียกว่า คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) ขึ้นมา

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือการเปรียบเทียบระดับของส่วนรวม โดยมีหลักการว่า **“การทำเพื่อตนเอง ผู้อื่น หรือส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่า ต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย”** เช่น

เด่น เข้าหุ้นกับเพื่อนๆ ทำโรงงานย้อมผ้าซึ่งตั้งอยู่ริมคลอง เด่นเป็นคนที่รักและซื่อสัตย์กับเพื่อนๆ มาก กับทั้งอยากทำกำไร เพื่อแบ่งให้เพื่อนๆ ได้มากที่สุด

แต่ปัญหาก็คือ โรงงานย้อมผ้าของเด่นมีน้ำเสียที่ต้องบำบัดจำนวนมาก จึงทำให้เด่นต้องตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

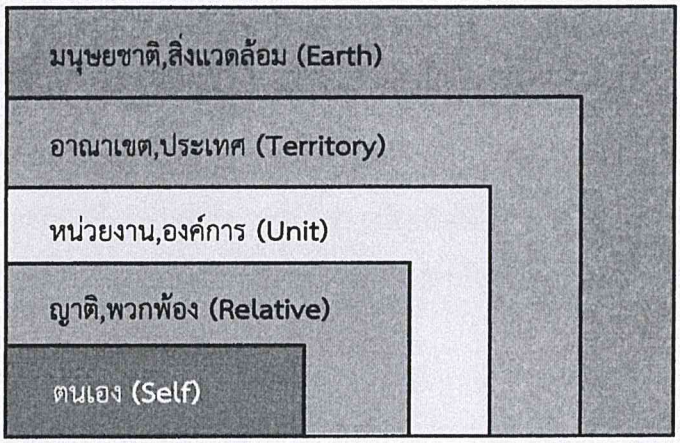
แนวทางที่ ๑ ปล่อยน้ำเสียลงคลองโดย**ไม่บำบัด** จะทำให้โรงงานมี**กำไรมาก**ซึ่งจะสามารถแบ่งรายได้ให้กับเพื่อนๆ ที่เด่นรักได้มาก **แต่จะส่งผลเสีย แก่ประชาชน**ที่อยู่ริมคลองจำนวนนับพันคน

แนวทางที่ ๒ ลงทุน**ทำการบำบัดน้ำเสีย**ซึ่งมี**ค่าใช้จ่ายสูง** จะทำให้กำไรลดลงซึ่งเพื่อนๆ จะได้รับส่วนแบ่งน้อย **แต่ประชาชนริมคลองจะไม่เดือดร้อน**

ผลประโยชน์ทับซ้อนหรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม ระหว่างผลประโยชน์ส่วนรวมของคนใกล้ชิดคือเพื่อนๆ กับผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนที่อยู่ริมคลองนั้น เด่นควรตัดสินใจอย่างไร ซึ่งหลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ จะเป็นกรอบแนวคิดให้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

เพื่อขยายคำว่า “ส่วนรวม”ให้เป็นรูปธรรม เข้าใจได้ง่าย เหมาะสมกับเยาวชน จึงกำหนดคำว่า “คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์” โดยแบ่งระดับผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน ๕ ระดับ จากตนเองจนถึงมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือ การตัดสินใจเลือกผลประโยชน์ทับซ้อนในระดับที่ต่างกัน โดยต้องเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวม ในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ ซึ่งสามารถแบ่งระดับผลประโยชน์ออกเป็น ๕ ระดับดังนี้

ระดับที่ ๑ เพื่อประโยชน์ของตนเอง(Self)

ระดับที่ ๒ เพื่อประโยชน์ของญาติสนิท มิตรสหาย พวกพ้อง หรือคนใกล้ชิด(Relative)

ระดับที่ ๓ เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่(Unit) ทั้งในส่วนองค์กรที่เป็นทางการ และองค์กรที่ไม่เป็นทางการ องค์กรที่เป็นทางการ เช่น ห้องเรียน โรงเรียน สมาคม มูลนิธิ กองร้อย กองทัพ แผนก และบริษัท หรือในส่วนขององค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มคนที่ร่วมชมภาพยนตร์อยู่ในโรงภาพยนตร์ และกลุ่มคนที่เข้าแถวรอรถประจำทาง

ระดับที่ ๔ เพื่อประโยชน์สุขของสังคมในอาณาเขตดินแดนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ (Territory) เช่น คอนโดมิเนียม หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ หรืออาเซียน

ระดับที่ ๕ เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อมนุษยชาติ(Earth)

ความแตกต่างของผู้มีหลักการคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์กับผู้ที่ไม่มีหลักการฯ จะส่งผลถึงการตัดสินใจที่ต่างกัน เช่น พวกสมาชิกแก๊งมาเฟีย อาจรักองค์กรคือแก๊งของตน จนถึงขั้นที่ยอมตายเพื่อแก๊งได้ เช่นเดียวกับทหารเรือที่ยอมตายเพื่อเรือรบของตนเองได้ แต่มาเฟียทั้งแก๊งจะไม่มีวันยอมตายเพื่อประเทศชาติ ต่างกับทหารเรือที่ยอมตายทั้งลำเพื่อบ้านเมืองได้

จะเห็นว่า ระดับผลประโยชน์ของมาเฟีย จะหยุดอยู่เพียง ระดับประโยชน์ของพวกพ้อง (Relative) หรือองค์กร (Unit) เท่านั้น ส่วนระดับผลประโยชน์ของทหารเรือ จะก้าวขึ้นสู่ระดับผลประโยชน์ของประเทศชาติ(Territory) ทั้งนี้ก็เพราะทหารเรือยึดมั่นในหลักการ “คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์”

จากตัวอย่างที่ได้อภิปรายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนหรือกับคนทั่วไปก็ตามนั้น หากเกิดสถานการณ์ที่เป็น**ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม** ควรใช้**คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์** ซึ่งเป็นการขยาย **“ส่วนรวม”**ของคุณธรรมสากล เป็น ๕ ระดับดังที่ได้อภิปรายมาแล้วเป็น**กรอบแนวคิดในการตัดสินใจ**

๒.๘ ชุดคำถาม ที่ใช้ประเมินระดับของการกระทำคืออะไร?

เพื่อป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนและปฏิบัติตามหลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ดังนั้นทุกครั้งก่อนจะตัดสินใจกระทำหรือละเว้นการกระทำใดๆ พึงถามตนเองด้วยคำถาม ๓ ข้อ ดังนี้

ข้อ ๑. ทำเพื่อใคร (เพื่อดูเจตนา ๑. ทำเพื่อตนเอง หรือ ๒. ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวม)

ข้อ ๒. ใครอื่นเดือดร้อน (เพื่อดูผลกระทบต่อผู้อื่น/ส่วนรวม ๑. ไม่มีใครเดือดร้อน หรือ ๒. ผู้อื่น/ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่า เดือดร้อน)

ข้อ ๓. เป็นการกระทำระดับใด (๑. ดี ๒. ปกติ/เว้นชั่ว ๓. ชั่ว)

๒.๙ สมการคุณธรรม ที่ได้จากชุดคำถามตามข้อ ๕ จำนวน ๔ สมการ คืออะไร?

สมการที่ ๑ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม ไม่เดือดร้อน = ปกติ

ตัวอย่าง เอ จ่ายเงินซื้อก๋วยเตี๋ยวกินเอง เพราะหิว

เอ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม ไม่เดือดร้อน = ปกติ

สมการที่ ๒ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม เดือดร้อน =ชั่ว

ตัวอย่าง บี กินก๋วยเตี๋ยวกินแล้วไม่จ่ายเงิน ทำให้เจ้าของร้านเดือดร้อน

บี ทำเพื่อตนเอง + เจ้าของร้านเดือดร้อน = ชั่ว

สมการที่ ๓ ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวมเล็ก + ส่วนรวมใหญ่ ไม่เดือดร้อน = ดี

ตัวอย่าง ส้ม ทำความสะอาดห้องหลังเลิกเรียน เพราะอยากให้ห้องสะอาด

ส้ม ทำเพื่อห้องเรียน + โรงเรียน ไม่เดือดร้อน = ดี

สมการที่ ๔ ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวมเล็ก + ส่วนรวมใหญ่ เดือดร้อน = ชั่ว

ตัวอย่าง แดง แอบเอาถังขยะของโรงเรียนมาให้เพื่อนในห้องใช้ เพราะอยากให้ห้องสะอาดแต่ทำให้โรงเรียนสกปรก

แดง ทำเพื่อห้องเรียน + โรงเรียนเดือดร้อน = ชั่ว

๒.๑๐ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมคืออะไร?

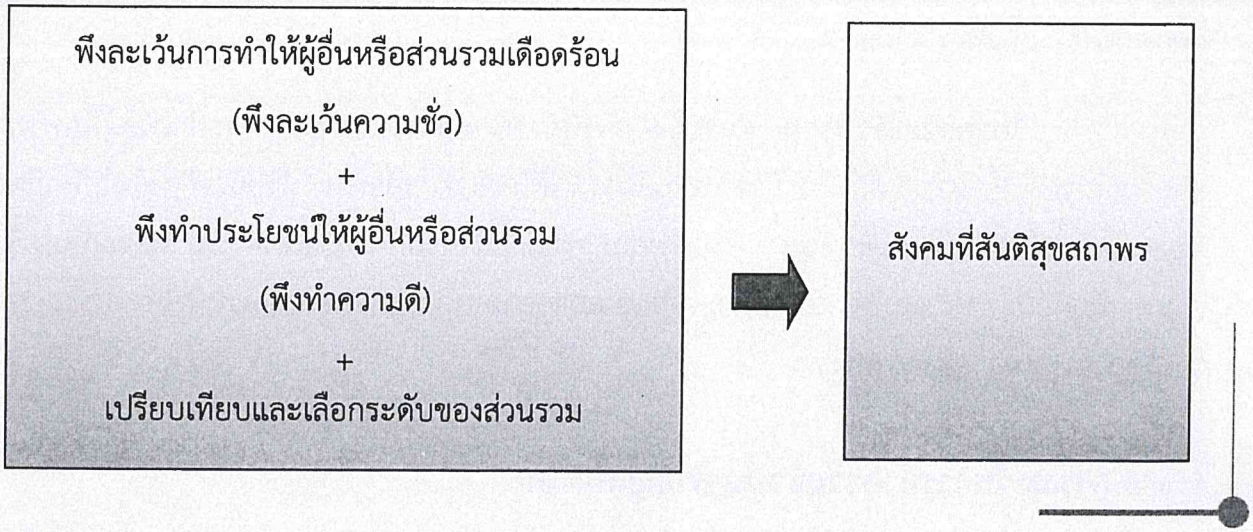
ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคุณธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อลดโอกาสที่จะเกิดภัยจากการกระทำของมนุษย์ เป้าหมายคือความสันติสุขสถาพรของสังคม

หลักการของคุณธรรมสากล ๒ ประการ คือ พึงละเว้นความชั่ว และพึงทำความดีนั้น หากปราศจากการใคร่ครวญอย่างรอบคอบ ก็อาจเกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ที่ต้องเปรียบเทียบและเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ

ดังนั้น ทฤษฎีคุณธรรมจึงเป็นการบูรณาการหลักการของคุณธรรมสากล และหลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์เข้าด้วยกัน

เมื่อพูดถึงคำว่าหลักวิชาหรือทฤษฎี ย่อมหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหตุกับปัจจัยผล ซึ่งหลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมจะแสดงถึงปัจจัยเหตุ ที่จะทำให้เกิดปัจจัยผล อันได้แก่ ความสันติสุขสถาพรของสังคม

ภาพหลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรม

จากภาพของหลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมดังกล่าว จะเห็นว่าปัจจัยเหตุที่จะส่งผลถึงความสันติสุขสถาพรของสังคมอันเป็นเป้าหมายที่ทุกสังคมต้องการนั้นมี ๓ ประการ คือ

๑. พึงละเว้นการทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ซึ่งก็คือ ละเว้นการทำความชั่ว

๒. พึงทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม ซึ่งก็คือ การทำความดี

๓. พึงใช้หลักคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ซึ่งก็คือ การเปรียบเทียบระดับของส่วนรวมโดยคำนึงว่าต้องเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน

๒.๑๑ ควรใช้คำง่ายๆเพื่ออธิบายความหมายของคุณธรรมว่าอย่างไร?

มีคำถามว่าจะใช้คำง่ายๆเพื่ออธิบายความหมายของคุณธรรมได้อย่างไร ดังนั้นจึงขอเสนอคำดังต่อไปนี้

" เกรงใจ น้ำใจ ใคร่ครวญส่วนรวม "

เกรงใจ หมายถึง การระมัดระวังตนเองอยู่เสมอ ที่จะไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม ซึ่งตรงกับคำว่า "ละเว้นความชั่ว" ตัวอย่างเช่น การระมัดระวังที่จะไม่ส่งเสียงดังในห้องสมุด เพราะเกรงว่าจะทำให้ผู้อื่นเสียสมาธิในการอ่านหนังสือ

น้ำใจ หมายถึง การมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือส่วนรวมในโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งตรงกับคำว่า "การทำความดี" ตัวอย่างเช่น สุภาพบุรุษที่สละที่นั่งให้แก่เด็กหรือคนชราบนรถไฟฟ้า เพราะมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อแก่ผู้อื่น

ใคร่ครวญส่วนรวม หมายถึง การพิจารณาอย่างรอบคอบว่าการทำเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่า ต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่า เสียหาย ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเรื่อง "ผลประโยชน์ทับซ้อน" ตัวอย่างเช่น การมีน้ำใจช่วยให้เพื่อนแซงคิวนั้น แม้จะเป็นการกระทำเพื่อผู้อื่นก็ตาม แต่ก็ทำให้ส่วนใหญ่ที่ยืนเข้าแถวรอต่อจากตนเสียสิทธิอันพึงมีพึงได้ ดังนั้นการช่วยให้เพื่อนแซงคิวจึงไม่ควรกระทำ

๒.๑๒ การละเว้นการทำความชั่วนั้น สำคัญเพียงใด?

คุณธรรมย่อมมุ่งไปสู่การคำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวม ซึ่งต้อง**ครอบคลุมทั้ง ๒ ระดับ** คือ

ระดับที่ ๑ **พึงละเว้นความชั่ว** (หรือการกระทำระดับปกติ) หมายถึงการไม่ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

ระดับที่ ๒ **พึงทำความดี**หมายถึงการทำประโยชน์ให้ผู้อื่นหรือส่วนรวม

โครงการเสริมสร้างคุณธรรมต่างๆ มักจะเน้นเรื่องการทำความดี ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการละเว้นความชั่วมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังที่หลวงปู่ชา สุภัทโท ได้กล่าวไว้ว่า

" การทำบุญ โจรมันก็ทำได้ มันเป็นแค่ปลายเหตุ การไม่ทำบาปทั้งหลายทั้งปวงนั้นคือต้นเหตุ "

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในคำกล่าวของหลวงปู่ชา ได้ชัดเจนขึ้นจึงขอยกตัวอย่าง ดังนี้

กรณีที่ ๑ เอ ทำบุญ ๕ ครั้ง และปล้น ๑ ครั้ง

กรณีที่ ๒ บี ไม่เคยทำบุญเลย แต่ก็ไม่เคยปล้น

คำถามคือ ถ้าต้องเลือกระหว่าง **เอ** หรือ **บี** มาอยู่ที่บ้าน ๑ คน เราทุกคนคงเลือก **บี** เพราะ **เอ** แม้จะทำความดีแต่ก็ไม่เว้นชั่ว ส่วน **บี** แม้ไม่เคยทำความดีแต่ก็ไม่เคยทำชั่ว

การที่เราเลือก **บี** ก็แสดงว่าการละเว้นความชั่วตลอดเวลาเป็นต้นเหตุแห่งความสันติสุขในสังคม

๒.๑๓ ต้องทำความดีทุกครั้งหรือไม่?

เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน จึงขอสมมติเหตุการณ์ว่า ขณะที่แดงขับรถยนต์บนถนนราชวิถี ก็เห็นรถยนต์คันหน้าโยนขวดลงบนถนน ซึ่งขวดนั้นอาจเป็นอันตรายแก่ยวดยานอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจักรยานยนต์

คำถาม คือ แดงจะ**ทำความดี**หรือทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือ**ส่วนรวม โดยการจอดรถยนต์เก็บขวด**ที่ตกอยู่บนถนนหรือไม่

คำตอบ คือ แดงจะ**ทำความดี โดยหยุดรถยนต์ลงเก็บขวดหรือไม่ก็ได้** แล้วแต่ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมขณะนั้น แต่สิ่งที่แดง**ต้องทำแน่ๆ คือต้องละเว้นความชั่ว** โดยไม่โยนขวดลงบนพื้นถนนในทุกโอกาส

หมายความว่า"การทำความดี ย่อมทำเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม แต่การละเว้นความชั่วนั้นต้องทำตลอดเวลา"

เพราะทุกคนล้วนทำเพื่อตนเองอยู่ตลอดเวลา เช่น นักศึกษาที่อยู่ในหอพัก เมื่อตื่นเช้าขึ้นมาก็ต้องเข้าห้องน้ำ การเข้าห้องน้ำนี้เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่เมื่อเสร็จธุระก็ควรทำความสะอาดห้องน้ำให้เรียบร้อย เพื่อไม่ให้เพื่อนๆ ที่ต้องใช้ห้องน้ำต่อไปต้องเดือดร้อน

การประพฤติตนดังกล่าวเป็น การละเว้นความชั่ว (การปฏิบัติตนในระดับปกติ) ซึ่งก็คือไม่ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ผลก็คือจะไม่เกิดความขัดแย้งขึ้น สังคมก็จะเกิดความสันติสุขสถาพร

การละเว้นความชั่วหรือการปฏิบัติตนในระดับปกตินั้น ไม่โดดเด่นและไม่สามารถนำไปแสดงให้สังคมเห็นได้ แต่เป็นรากฐานของความสันติสุขของสังคม ซึ่งคนส่วนใหญ่มักไม่ให้ความสำคัญ จึงสังเกตได้ว่าโครงการเสริมสร้างคุณธรรมต่างๆ มักจะมุ่งไปสู่การทำความดี โดยไม่ค่อยให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมการละเว้นความชั่ว

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า **พึงละเว้นความชั่วตลอดเวลา และ ทำความดีเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม**

๒.๑๔ วินัยคืออะไร?

หน่วยงานต่างๆ พยายามสร้างค่านิยมเรื่องวินัย เพราะต้องการให้คนเคารพกฎระเบียบ คำถามก็คือความหมายที่แท้จริงของคำว่าวินัย คืออะไร

แก่นแท้ หรือหัวใจของคำว่าวินัย คือ " ความเต็มใจในการเคารพกฎระเบียบ" ซึ่งคนเราจะเต็มใจเคารพกฎระเบียบนั้น จะต้องเกิดเงื่อนไขทั้ง ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ คนผู้นั้นเป็นคนที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ (เห็นแก่ส่วนรวม)

ประการที่ ๒ กฎระเบียบนั้น เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (เห็นชอบกับกฎระเบียบ)

หมายความว่าคนที่มีวินัยเป็นคนที่มุ่งมั่นจะประพฤติตน โดยคำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมตลอดเวลา

ดังตัวอย่างต่อไปนี้ เวลาตี ๒ มีรถยนต์ ๒ คัน ขับมาทางเดียวกัน เมื่อถึงสี่แยกไฟแดง ทั้ง ๒ คันเห็นสัญญาณไฟแดง

คันที่ ๑ คนขับเป็นทหาร ขับรถฝ่าไฟแดง
คันที่ ๒ คนขับเป็นนักดนตรีจอดรถรอสัญญาณไฟ

คำถามก็คือ คนขับรถคันไหนมีวินัย ซึ่งทุกคนย่อมตอบได้ว่า คนที่จอดรถรอสัญญาณไฟเป็นผู้ที่มีวินัย

การนำคนมาฝึกให้เกรงกลัวผู้บังคับบัญชา หรือเกรงกลัวกฎหมายนั้น ไม่ใช่เครื่องประกันว่าจะมีวินัย แต่การทำให้คนมีเจตจำนง ที่จะประพฤติตน โดย คำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมตลอดเวลาต่างหาก **คือรากฐานของการเกิดวินัย** ซึ่งขอยกตัวอย่างเพิ่มเติมดังนี้

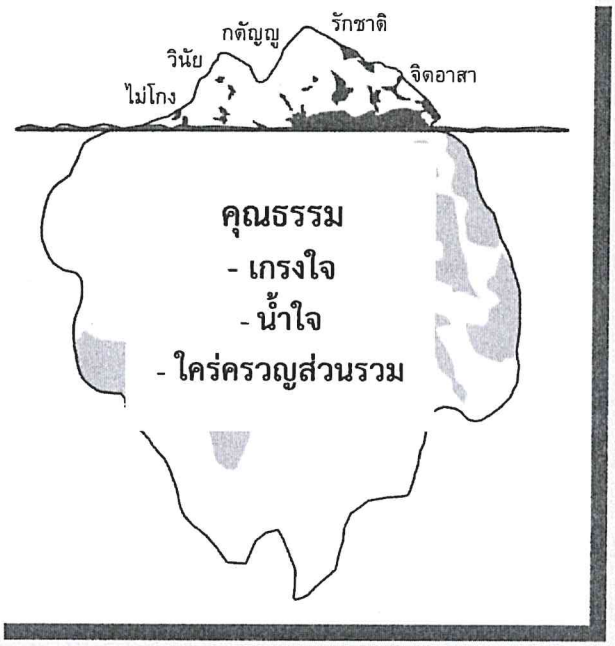
นักเรียนชั้น ม.๕/๑ เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะครูที่สอนวิชานั้นดุ ทำให้นักเรียนทุกคน **กลัวถูกลงโทษ**

นักเรียนชั้น ม.๕/๒ เข้าโรงเรียนตรงเวลาเพราะนักเรียนทุกคนคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม เกรงว่าเพื่อนๆ จะเสียเวลาและเรียนไม่ได้เต็มที่

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าถ้าวิชาใดที่ครูประจำวิชาไม่ดุ นักเรียนชั้น ม.๕/๑ บางคนอาจเข้าห้องเรียนไม่ตรงเวลา แต่สำหรับนักเรียนชั้น ม.๕/๒ แล้ว ไม่ว่าครูประจำวิชาจะดุหรือไม่ก็ตาม ทุกคนก็จะเข้าห้องเรียนตรงเวลา เป็นการสนับสนุนว่า"คุณธรรมเป็นบ่อเกิดของวินัย"

๒.๑๕ ภูเขาน้ำแข็งแห่งคุณธรรมคืออะไร?

ธรรมชาติของภูเขาน้ำแข็งนั้นย่อมจมอยู่ใต้น้ำ ๙ ส่วน โผล่พ้นน้ำเพียง ๑ ส่วน และความจริงประการหนึ่งก็คือ หากส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำมีปริมาณมาก ย่อมส่งผลให้ ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ มีปริมาณมากด้วยเช่นกัน

เมื่อเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็ง หากส่วนที่อยู่ใต้น้ำคือคุณธรรม ส่วนที่โผล่เหนือน้ำก็จะเป็นคุณธรรมเชิงเดี่ยวหรือค่านิยมต่างๆ เช่น การไร้คอรัปชั่น การมีวินัย การมีจิตอาสา ความ รักชาติ ความกตัญญู หรือความสามัคคี เป็นต้น ซึ่งค่านิยมต่างๆ ดังกล่าว ล้วนอยู่ภายใต้หลักการของคุณธรรมทั้งสิ้น **คือเกรงใจ** หมายถึง พึงละเว้นการทำความชั่ว **น้ำใจ** หมายถึง พึงทำความดี และใคร่ครวญส่วนรวม หมายถึง การพิจารณาและเลือกระดับของส่วนรวมที่ใหญ่กว่า

เรื่องสำคัญประการหนึ่งก็คือ การยึดมั่นในคุณธรรมเชิงเดี่ยวหรือค่านิยมบางประการ โดยปราศจากการไตร่ตรองนั้น อาจเกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม

และสร้างความเสียหายแก่สังคมได้ เช่น ประเด็นความกตัญญู หากผู้รักษากฎหมาย เลือกที่จะตอบแทนบุญคุณ โดยใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือผู้มีพระคุณซึ่งทำผิดกฎหมายให้พ้นผิด ก็ย่อมส่งผลเสียหายต่อสังคม

ดังนั้น หากทุกคนยึดหลักการของคุณธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ เกรงใจ น้ำใจ และ ใคร่ครวญส่วนรวม เป็นกรอบในการตัดสินใจแล้ว ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น

จากแนวคิดเรื่องภูเขาน้ำแข็งแห่งคุณธรรมดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า

" การประพฤติตนโดยคำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ คือรากเหง้าแห่งคุณธรรมทั้งปวง "

หมายความว่า ในการเสริมสร้างคุณธรรมเฉพาะประเด็น หรือการสร้างค่านิยมต่างๆ นั้น หากต้องการความยั่งยืน ควรสร้างหลักการพื้นฐานของคุณธรรม เพื่อเป็นรากฐานในจิตใจก่อน

๒.๑๖ จริยธรรมคืออะไร?

สังคมไทยมักใช้คำว่า คุณธรรม (Moral) และจริยธรรม (Ethics) ควบคู่กัน คำทั้ง ๒ แตกต่างกันหรือไม่ เมื่อคุณธรรมหมายถึงเจตจำนง ที่จะประพฤติตนโดยคำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ แล้วคำว่าจริยธรรมจะหมายความว่าอย่างไร จึงขอยกตัวอย่างเพื่อการวิเคราะห์ ดังนี้

หมอสมชาย นำอาการป่วยของคนไข้ไปเล่าให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องฟัง

ครูสมศรี ซึ่งสอนคณิตศาสตร์เห็นว่าวิชาของตนสำคัญ จึงสอนเกินเวลาไป ๒๐ นาที ทำให้นักเรียนไปเรียนวิชาต่อไปไม่ทัน

จากเหตุการณ์ทั้ง ๒ กรณีข้างต้น แม้หมอสมชายไม่ได้มีเจตนามุ่งร้ายต่อคนไข้ และครูสมศรีมีเจตนาที่จะทำประโยชน์แก่นักเรียนก็ตาม แต่ทั้งสองคนก็ทำให้ผู้อื่นเสียหาย

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีข้อกำหนดความประพฤติของคนในสังคมหนึ่งๆ หรือสาขาวิชาชีพหนึ่งๆ ซึ่งเรียกว่าประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ เพื่อป้องกันความเสียหายและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ประมวลจริยธรรม (Ethics) หรือจรรยาบรรณ หมายถึงกฎกติกาที่ตราขึ้น เพื่อขยายหลักการของคุณธรรม ซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม โดยจัดทำเป็นประมวลข้อกำหนดความประพฤติ

(Code of Conduct) ของบุคคลในแต่ละสถานภาพหรือวิชาชีพนั้นๆ ซึ่งองค์กรหรือสภาวิชาชีพกำหนดขึ้น เพื่อให้สมาชิกประพฤติตนอยู่ในกรอบของคุณธรรม

คำสอนของทุกศาสนา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความประพฤติ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ที่กำหนดใน หลักธรรมอิหซาน บัญญัติ ๑๐ ประการ รวมทั้งเบญจศีลและเบญจธรรม ก็คือประมวลจริยธรรม ซึ่งเป็นข้อกำหนดความประพฤติพื้นฐาน สำหรับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะมีสถานภาพหรืออาชีพใด เช่น

เบญจศีล คือ ประมวลจริยธรรมที่มุ่งสู่คุณธรรมด้านพึงละเว้นการทำความชั่ว
เบญจธรรม คือ ประมวลจริยธรรมที่มุ่งสู่คุณธรรมด้านพึงทำความดี

ผู้ที่อยู่ในสถานภาพที่จะให้คุณให้โทษแก่บุคคลอื่นและสังคมได้มาก ย่อมต้องมีจริยธรรมที่เข้มงวดมาก เช่น ประมวลจริยธรรมข้าราชการการเมือง จรรยาบรรณครู หรือจรรยาบรรณแพทย์ เป็นต้น ซึ่งประมวลจริยธรรมทุกชนิดล้วนมีความมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ

ประการที่๑ เพื่อกำหนดความประพฤติที่ พึงละเว้นความชั่ว
ประการที่๒ เพื่อกำหนดความประพฤติที่ พึงทำความดี

คนบางคนอาจมีสถานภาพหลายสถานภาพ เช่น ในกรณีของ นายแพทย์วิชัย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัด ย่อมมีจริยธรรม ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลายชุด คือ

๑. เบญจศีล และเบญจธรรม ในฐานะที่เป็นมนุษย์
๒. จรรยาบรรณแพทย์ ในฐานะที่เป็นแพทย์
๓. จริยธรรมข้าราชการ ในฐานะที่เป็นข้าราชการ
๔. ทศพิธราชธรรม ในฐานะที่เป็นผู้นำองค์กร

๒.๑๗ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม เป็นอย่างไร?

คุณธรรม (Moral) คือ จิตสำนึกหรือเจตจำนง (Will) ที่จะควบคุมตนเอง ให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อความสันติสุขของสังคม ประกอบด้วยหลักการ ๒ ประการ คือ พึงละเว้นความชั่ว และพึงทำความดี ซึ่งมนุษย์ทุกคนควรมีเจตจำนงนี้เหมือนกัน

ส่วนจริยธรรม (Ethics) หรือจรรยาบรรณ คือข้อกำหนดความประพฤติ (Code of Conduct) ของบุคคล เพื่อขยายหลักการของคุณธรรมให้เป็นรูปธรรม ผู้ที่มีสถานภาพหรือมีอาชีพต่างกัน ย่อมมีข้อกำหนดความประพฤติที่ต่างกัน แต่จริยธรรมทุกประเภทล้วนมุ่งไปสู่คุณธรรมเช่นเดียวกัน

ดังนั้นหากเปรียบ คุณธรรมเป็นดวงจันทร์ จริยธรรมหรือจรรยาบรรณ คือนิ้วที่ชี้ไปยังดวงจันทร์ เพื่อให้ทุกคนมองไปสู่ดวงจันทร์ ดวงเดียวกันนั่นเอง

การเสริมสร้างคุณธรรมจึงสำคัญยิ่ง เพราะไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด บุคคลย่อมต้องมีคุณธรรมที่เหมือนกัน แม้จริยธรรมจะต่างกันก็ตาม

เช่นเมื่อเป็นพนักงานธนาคาร ซึ่งมีจิตใจที่ทรงคุณธรรม ก็ย่อมเป็นพ่อ ผู้มีจิตใจที่ทรงคุณธรรมด้วย หากเปรียบเทียบกับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ เมื่อฉีดวัคซีนในฐานะที่เป็นพนักงานธนาคารแล้ว ก็ย่อมมีผลต่อบุคคลผู้นั้น ในฐานะที่เป็นพ่อด้วย

ที่กล่าวมานี้เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างคุณธรรมให้กับโรงงานที่มีพนักงาน ๑๐๐ คน ย่อมส่งผลถึงสมาชิกครอบครัวอีก ๑๐๐ ครอบครัวด้วย ซึ่งแน่นอนที่สุด การจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมให้โรงงานเพียง ๑ โรงงาน ย่อมสะดวกกว่าการจัดกิจกรรมฯ ให้ครอบครัวจำนวน ๑๐๐ ครอบครัว

๒.๑๘ ทฤษฎีหิน กรวด ทราย คืออะไร?

ทฤษฎีหิน กรวด ทราย คือ การอธิบายความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกฎหมายหรือกฎระเบียบ จริยธรรม และคุณธรรม ซึ่งทั้ง ๓ ประการล้วนเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หากเปรียบน้ำเน่าเหมือนความประพฤติอันชั่วร้ายของมนุษย์แต่ละคน และพื้นที่ในอ่างน้ำเหมือนโอกาสที่แต่ละคนจะทำความชั่วได้ ถ้าอ่างน้ำนั้นว่างเปล่า ปราศจากสิ่งกีดขวาง น้ำเน่าก็มีโอกาสแทรกตัวเข้ามาในอ่างอย่างเต็มที่

ดังนั้น ทุกรัฐ ทุกองค์กรจึงมีเครื่องมือ ๓ ประเภท ที่จะขัดขวางน้ำเน่าหรือความประพฤติชั่วร้ายเหล่านั้น เครื่องมือดังกล่าวคือ กฎหมายหรือกฎระเบียบเปรียบเหมือนหินก้อนใหญ่ จริยธรรมเปรียบเหมือนกรวดก้อนกลางและคุณธรรมเปรียบเหมือนทรายละเอียด

หินก้อนใหญ่ หมายถึงกฎหมายหรือกฎระเบียบที่รัฐหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนดและเป็นผู้ควบคุมเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลใดๆก็ตามประพฤติตนสร้างความเสียหายแก่องค์กรนั้นๆ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหินก้อนใหญ่จำนวนมากมายเรียงตัวกันป้องกัน แต่ก็ยังเกิดช่องว่างระหว่างหินก้อนใหญ่เหล่านั้น เปิดโอกาสให้น้ำเน่าแทรกตัวเข้ามาได้

กรวดก้อนกลาง หมายถึงประมวลจริยธรรมขององค์กรหรือธรรมนูญหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกในสังคมนั้นๆ ร่วมกันกำหนดและร่วมกันควบคุม หินก้อนกลางเหล่านี้จะทำหน้าที่อุดช่องว่างระหว่างหินก้อนใหญ่ ให้ลดลง แต่อย่างไรก็ตามช่องว่างก็ยังคงเหลืออยู่

ทรายละเอียด หมายถึงคุณธรรมประจำใจที่สมาชิกในสังคมทุกคน ใช้ควบคุมตนเองให้ประพฤติตนโดยคำนึงถึงผู้อื่นและส่วนรวมเสมอ ซึ่งทรายละเอียดเหล่านี้เองจะทำหน้าที่เติมเต็มช่องว่างที่เหลืออยู่

เพื่อให้เห็นภาพของหินก้อนใหญ่ กรวดก้อนกลางและทรายละเอียดว่าทำหน้าที่ในสังคมอย่างไร จึงขอสมมุติเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

หินก้อนใหญ่ : ครูประจำชั้น ม.๕/๑ ได้ออกกฎและควบคุมสั่งห้ามนักเรียนทุกคนใส่รองเท้าเข้าห้องเรียน กฎดังกล่าวเปรียบเหมือนหินก้อนใหญ่ เพราะถูกกำหนดและถูกควบคุมโดยผู้มีอำนาจ คือครูประจำชั้น ดังนั้นหากนักเรียนคนใดจะใส่รองเท้าเข้าห้องเรียน ก็ต้องคอยระวังไม่ให้ครูเห็น ซึ่งไม่ยากเพราะเป็นการระวังครูเพียงคนเดียว

กรวดก้อนกลาง : นักเรียนชั้น ม.๕/๒ ได้ร่วมกันกำหนดและร่วมกันควบคุมประมวลจริยธรรมประจำชั้น ม.๕/๒ ซึ่งห้ามนักเรียนใส่ร้องเท้าเข้าห้องเรียน เพื่อสุขภาพของทุกคน ดังนั้น หากนักเรียนคนใดจะใส่รองเท้าเข้าห้องเรียน ก็ต้องคอยระวังไม่ให้เพื่อนคนหนึ่งคนใดเห็น ซึ่งยากกว่าการระวังครูเห็นเพียงคนเดียว

ทรายละเอียด : แดงเป็นนักเรียนซึ่งมีคุณธรรมควบคุมจิตใจของตนเองให้ประพฤติตนโดยคำนึงถึงผู้อื่นและส่วนรวมเสมอ เย็นวันศุกร์ที่เพื่อนๆกลับบ้านหมดแล้ว แดงลืมหนังสือไว้ในห้องเรียนจึงต้องกลับไปเอา แม้จะไม่มีใครเห็นแต่แดงก็ไม่ใส่รองเท้าเข้าห้องเรียน

จากเรื่องสมมุติดังกล่าวจะเห็นว่า หินก้อนใหญ่ซึ่งหมายถึงการกำหนดและการควบคุมโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจ กรวดก้อนกลางซึ่งหมายถึงการกำหนดและการควบคุมโดยสังคม และทรายละเอียดซึ่งหมายถึงการควบคุมตนเอง จะร่วมกันป้องกันน้ำเน่า หรือพฤติกรรมอันชั่วร้าย ไม่ให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างไร

คำถามก็คือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้จริยธรรมและคุณธรรม หรือกรวดก้อนกลางและทรายละเอียด เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

บทที่ ๓ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม

๓.๑ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมควรมีหลักการอย่างไร ?

เป้าหมายสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม คือการทำให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ทรงคุณธรรม ซึ่งหมายความว่า ควรประพฤติตนในสิ่งที่พึงกระทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น เพื่อให้สังคมเกิดความสันติสุข

หนังสือเรื่อง ยูไทรโฟ (สุลักษ์ ศิวรักษ์) ได้กล่าวถึง พงศาวดารกรีกโดยเล่าว่า เมื่อมีการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกคราวหนึ่ง พวกกรีกทั้งหลายนั่งดูอย่างคับคั่ง ผู้เฒ่าคนหนึ่งเดินขึ้นมาบนอัฒจันทร์เพื่อจะหาที่นั่ง แต่ที่นั่งเต็ม จะมีใครลุกให้นั่งก็หาไม่ พอผู้เฒ่าเดินมาถึงแถบที่พวก สปาต้านั่งอยู่พวกสปาต้าทั้งหมดยืนขึ้น ล้วนเชิญให้ผู้เฒ่านั่งที่นั่งของตน กรีกอื่นๆ เห็นจึงปรบมือให้แก่สปาต้าผู้เฒ่าผู้นั้นจึงพูดว่า “กรีกทั้งหลายรู้ว่าสิ่งใดดี แต่สปาต้าเท่านั้นที่ปฏิบัติ”

จากเรื่องราวดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ทรงคุณธรรมย่อมจะต้องมีคุณลักษณะ ๒ ประการ คือ “ปัญญา”และ “ศรัทธา”

ปัญญา ในที่นี้หมายถึง ความรู้ที่ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น

ศรัทธา ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใสและมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนตามสิ่งที่รู้นั้น คือ ทำในสิ่งที่พึงทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น

เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กรณีเด็กแว้นซึ่งเด็กแว้นทุกคนก็รู้ว่า การกระทำดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่สังคม แต่ก็ยังทำ จึงเกิดคำถามว่าในการเสริมสร้างคุณธรรมที่จะต้องสร้างทั้ง “ปัญญา” และ “ศรัทธา” นั้น สมควรดำเนินการอย่างไร

๓.๒ กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมควรเป็นอย่างไร ?

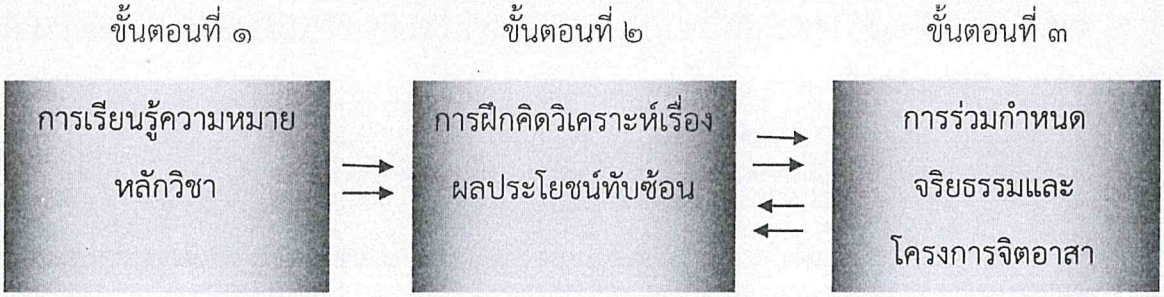
การเสริมสร้างคุณธรรมที่ต้องการให้เกิดทั้งปัญญาและศรัทธานั้น ควรใช้กรอบแนวความคิดเรื่องการเรียนโดยการลงมือทำ (Learning by Doing) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑ สุตตมัยปัญญา หมายถึง การเรียนรู้จากการฟัง การดู และการอ่านขั้นที่ ๒ จินตมัยปัญญา หมายถึง การเรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์ และขั้นที่ ๓ ภาวนามัยปัญญา หมายถึง การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

เมื่อบูรณาการหลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆแล้ว จึงได้กำหนดกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจถึงความหมาย หลักการและ หลักวิชาหรือ ทฤษฎีคุณธรรม ซึ่งเป็นสากล

ขั้นตอนที่ ๒ การฝึกคิดวิเคราะห์ หมายถึง การเรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน โดยใช้ความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือ ทฤษฎีคุณธรรม ตามขั้นตอนที่ ๑ เป็นกรอบแนวความคิด เพื่อให้ตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมกำหนดจริยธรรม หมายถึง การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติโดยการร่วมกันกำหนดประมวลจริยธรรมของหน่วยงานของตน หรือร่วมกันจัดทำโครงการจิตอาสาต่างๆ

“เป้าหมายของการเสริมสร้างคุณธรรมคือต้องการให้คำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ”

ขั้นตอนที่ ๑ การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา ทฤษฎีคุณธรรมควรทำอย่างไร ?

แนวทางในสร้างความรู้เรื่อง ความหมาย หลักวิชา หรือทฤษฎีคุณธรรมควรใช้การเรียนรู้ด้วยวิธีวิภาษ หรือ Dialectic ซึ่งพินิจ รัตนกุล ได้กล่าวไว้ว่า

เป็นวิธีที่ โสกราติสใช้อย่างได้ผล และเป็นจุดกำเนิดของปรัชญาตะวันตก วิธีการนี้จะเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามคู่สนทนา ว่าสิ่งที่คู่สนทนาพูดนั้น หมายความว่าอย่างไร หลายครั้งที่ผู้พูดเองก็ไม่กระจ่างชัดถึงคำศัพท์บางคำที่ตนเองใช้ว่ามีความหมายอย่างไรและเป็นสากล ครอบคลุมสิ่งที่

ต้องการจะสื่อความหมายหรือไม่ คำถามนั้นจะทำให้ผู้พูดรู้ตัวว่า สิ่งที่ตนเองเคยคิดว่า**รู้จริงนั้น** อาจไม่เป็นจริงก็ได้ ผลที่ตามมาคือ คู่สนทนาจะเกิดความต้องการที่จะมีความรู้เพิ่มขึ้น

วิธีวิภาษ (Dialectic) มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงปัญญาของมนุษย์จากความไม่รู้ไปสู่ความต้องการจะรู้และเครื่องมือหลักที่ใช้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนี้ คือการสนทนาโต้ตอบ (Dialogue)

โสกราติสเชื่อว่า **การสนทนาโต้ตอบ (Dialogue) จะทำให้ความรู้ของคนแตกฉานได้ผลดียิ่งกว่าการอ่านหนังสือ** เพราะวิธีวิภาษ คือการใช้เหตุผลถกแถลงในปัญหาที่มีความเห็นขัดแย้งกัน การถกแถลงด้วยเหตุผล จะเพิ่มปัญญาให้แก่คู่สนทนาได้มองปัญหาได้ชัดเจน ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หากเรื่องที่นำมา ถกแถลงนั้น เป็นเรื่องคุณธรรมก็จะสร้างความรู้เรื่องคุณธรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ความรู้ที่ได้รับจากวิภาษวิธีนี้ เป็นความรู้ที่ระเบิดจากภายในของผู้เรียน หากเปรียบกับการคลอดบุตร จะเห็นว่า ทารกนั้นเป็นของมารดาอยู่แล้ว หมอตำแยเพียงทำหน้าที่บีบนวดให้ทารกนั้นคลอดออกมาจากครรภ์มารดาเท่านั้นเอง

ในส่วนของความรู้ก็เช่นกัน ผู้เรียนหรือมนุษย์ทุกคน ย่อมมีความรู้สึก เรื่องความดีความชั่วซ่อนอยู่ในใจทุกคนอยู่แล้ว แต่ยังไม่อาจอธิบายความหมายอันเป็นสากลได้ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ใช้คำถาม เพื่อบีบนวดความรู้ ให้ระเบิดออกมาจากใจของผู้เรียนเองเท่านั้น

จุดมุ่งหมายของขั้นตอนที่ ๑ เพื่อต้องการให้คู่สนทนาหรือผู้รับฟังกระจ่างในเรื่องต่อไปนี้

ประการที่ ๑ **คุณธรรม** ย่อมครอบคลุมทั้งในด้าน “**ละเว้นความชั่ว**” และ“**ทำความดี**”

ประการที่ ๒ **การกระทำ** แต่ละครั้งของบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ **ดี ปกติ และชั่วความดีเป็นเรื่องของเจตนา**

ประการที่๓ **การทำเพื่อส่วนรวมนั้นต้องเปรียบเทียบระดับของส่วนรวมโดยคำนึงว่าเมื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่าต้องไม่ทำให้ส่วนรวมระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย**

ความรู้ในขั้นตอนนี้ จะเป็นการสร้าง “**ปัญญา**” เพื่อเป็นกรอบแนวความคิดว่า **สิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น** ซึ่งกรอบความคิดดังกล่าวจะเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ เมื่อเกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม ซึ่งจะต้องฝึกคิดวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ ๒ การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ควรทำอย่างไร ?

เมื่อมีความรู้เรื่องความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีเชิงคุณธรรมในขั้นตอนที่ ๑ แล้ว จะต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกคิดวิเคราะห์ เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน บ่อยๆ เพื่อให้มีความจัดเจนในการตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดพึงกระทำ หรือสิ่งใดพึงละเว้น และเกิดทักษะ ที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน

การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนดังกล่าว อาจเป็นเรื่องที่สมมุติขึ้นเองเป็นเรื่องจากละคร จากภาพยนตร์ นวนิยาย หรือเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น ดังที่ปรากฏตามสื่อมวลชนก็ได้ เช่นเรื่องสมมุติดังต่อไปนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ แดงทิ้งกระดาษเช็ดปากลงในถังขยะเพราะรำคาญกระดาษในมือ

เหตุการณ์ที่ ๒ ดำทิ้งกระดาษเช็ดปากนอกถังขยะเพราะรำคาญกระดาษในมือ

เหตุการณ์ที่ ๓ ส้มเก็บกระดาษเช็ดปากที่ดำทิ้งไว้นอกถังขยะ ใส่ในถังขยะ เพราะอยากให้ห้องเรียนสะอาด

จากเหตุการณ์ทั้ง ๓ เมื่อใช้กรอบแนวความคิดเรื่องดี ปกติ หรือชั่วและเจตนามาวิเคราะห์ก็จะสามารถได้ข้อสรุปดังนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ แดงทิ้งกระดาษเช็ดปาก เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทิ้งลงถังขยะจึงไม่ทำให้คนอื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตนในระดับปกติ คือการละเว้นการทำความชั่ว

เหตุการณ์ที่ ๒ ดำทิ้งกระดาษเช็ดปาก เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทิ้งกระดาษลงนอกถังขยะทำให้ห้องสกปรก ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตน ในระดับการทำความชั่ว

เหตุการณ์ที่ ๓ ส้มเก็บกระดาษเช็ดปาก ที่อยู่นอกถังขยะทิ้งลงถังขยะเพราะอยากให้ห้องเรียนซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมสะอาด เป็นการทำเพื่อส่วนรวม ถือได้ว่าเป็นการทำความดี

การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนดังกล่าว ควรดำเนินการบ่อยๆและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน ควรทำทุกวันซึ่งใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการเพิ่มความรู้หรือเพิ่ม“ปัญญา”เพื่อให้เข้าใจในความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังเป็นการเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะทำตามสิ่งที่รู้นั้น ซึ่งเป็นการเพิ่ม “ศรัทธา”ด้วย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมกำหนดจริยธรรมควรเป็นอย่างไร ?

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคุณธรรมไม่ใช่เรื่องของความรู้ หรือปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงศรัทธาคือความมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนตามสิ่งที่รู้นั้น คือการทำในสิ่งที่พึงทำและการละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้นอีกด้วย ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงควรมีข้อกำหนดร่วมกันว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น ซึ่งข้อกำหนดนี้เองคือจริยธรรม

กฎหมายรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มาตราที่ ๗๖ ได้กำหนดไว้ว่า

รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรม สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานจริยธรรมดังกล่าว

ดังนั้นทุกหน่วยงานของรัฐจึงต้องจัดทำประมวลจริยธรรม แต่โดยทั่วไปประมวลจริยธรรมของหน่วยงานต่างๆ มักถูกกำหนดโดยหน่วยเหนือ ซึ่งเปรียบเหมือนหินก้อนใหญ่ตามทฤษฎีหิน กรวด ทราย อีกก้อนหนึ่ง ส่งผลให้สมาชิกในองค์กรระดับรองๆ ขาดการมีส่วนร่วม แต่ถ้าเปิดโอกาสให้สมาชิกในหน่วยงานย่อยๆ เหล่านั้น มีโอกาสร่วมกันกำหนดและควบคุมประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) ในหน่วยงานของตนเอง ซึ่งเปรียบเหมือนกรวดก้อนกลาง จะทำให้สมาชิกในองค์กรทุกคนเต็มใจที่จะปฏิบัติตนตามกติกานั้น

ความมุ่งหมายที่สำคัญของประมวลจริยธรรม คือการกำหนดความประพฤติของสมาชิกในองค์กรเพื่อให้เกิดความพึงใจต่อผู้อื่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประพฤติตนที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือทำให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ .

การกำหนดประมวลจริยธรรมของหน่วยงานต่างๆ จะต้องคำนึงถึงมาตรฐานจริยธรรมของหน่วยงานในระดับที่เหนือกว่า เช่น โรงพยาบาล กำหนดว่า เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลพึงประพฤติตนโดยคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้

- ความสามัคคีของบุคลากรในหน่วยงานและองค์กร
- ผลประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร
- ชื่อเสียงของหน่วยงานและองค์กร

แผนกขนส่งอาจกำหนดให้บุคลากรของตนขับรถด้วยความสุภาพ รักษากฎจราจรและมีน้ำใจ ส่วนแผนกจ่ายยา อาจกำหนดให้บริการคนไข้ด้วยความสุภาพและแนะนำคนไข้ด้วยความหวังดี

ประมวลจริยธรรมขององค์กรกำหนดว่า ข้าราชการพึง ประพฤติตนโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของข้าราชการและชื่อเสียงของหน่วยงาน แผนกขนส่งอาจกำหนดในส่วนของตนให้พนักงานขับรถรักษากฎจราจร และมีน้ำใจ ส่วนแผนกจ่ายยาอาจกำหนดว่า ให้จ่ายยาด้วยความสุภาพและแนะนำคนไข้ด้วยความหวังดี เป็นต้น

ประมวลจริยธรรมดังกล่าว จึงเป็นข้อกำหนดสิ่งที่พึงกระทำและสิ่งที่พึงละเว้น ซึ่งควรแบ่งความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องเป็น ๔ ระดับ เช่น แผนกขนส่งของโรงพยาบาลอาจร่วมกันกำหนดประมวลจริยธรรมของแผนกดังนี้

ระดับที่ ๑ **ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเดียวกัน** เช่น แผนกขนส่งของโรงพยาบาล อาจมีข้อกำหนดว่าพนักงานขับรถจะต้องทำความสะอาดรถยนต์ทั้งภายนอกและภายในรถยนต์ก่อนที่จะนำรถยนต์ส่งคืนส่วนกลาง เพื่อให้เพื่อนพนักงานขับรถด้วยกันพอใจ

ระดับที่ ๒ **ความสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่ในหน่วยงานอื่นภายในองค์กร** เช่น แผนกขนส่งของโรงพยาบาล อาจมีกติกาว่าพนักงานขับรถทุกคนที่จะไปรับผู้อื่นในองค์กรไปประชุม ต้องถึงที่นัดหมายก่อนเวลา ๕ นาที และต้องขับรถอย่างสุภาพมีไมตรีจิต เพื่อชื่อเสียงของแผนกขนส่ง

ระดับที่ ๓ **ความสัมพันธ์กับผู้ที่มาติดต่อกับองค์กรของเรา** เช่น แผนกขนส่งของโรงพยาบาลแม้ไม่มีหน้าที่ติดต่อกับคนไข้หรือญาติโดยตรง แต่หากมีผู้มาสอบถามเรื่องสถานที่ในโรงพยาบาล ก็ให้ทุกคนปฏิบัติด้วยความสุภาพ มีน้ำใจ เพื่อชื่อเสียงของโรงพยาบาล การปฏิบัติในระดับที่ ๓ นี้ รวมถึงการไม่เอาเปรียบผู้ที่มาทำธุรกิจกับองค์กรด้วย เช่น ห้างสรรพสินค้าจะต้องชำระเงินกับผู้ขายส่ง ที่นำสินค้ามาขายตรงเวลาเป็นต้น

ระดับที่ ๔ **ความสัมพันธ์กับสาธารณชน** เช่น แผนกขนส่งของโรงพยาบาลอาจมีกติกาว่าพนักงานขับรถจะต้องรักษากฎจราจร และมีน้ำใจในการใช้รถใช้ถนน เพื่อชื่อเสียงของโรงพยาบาล

เพราะเหตุที่หน้าที่ของหน่วยงานต่างกัน การให้คุณให้โทษต่อสังคมย่อมต่างกัน ดังนั้นประมวลจริยธรรมของหน่วยต่างๆ จึงต่างกัน เช่น แผนกขนส่งย่อมมีจริยธรรมต่างกับแผนกบัญชี แต่อย่างไรก็ตามจริยธรรมของทุกหน่วยย่อมมุ่งไปสู่ข้อกำหนด ๒ ประการ คือ ข้อพึงละเว้นและข้อพึงกระทำ เพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวมทั้งสิ้น

ความแตกต่างระหว่างโครงการจิตอาสากับประมวลจริยธรรม คือ

โครงการจิตอาสา คือ การรวมตัวกันของสมาชิกในองค์กร เพื่อจะไปทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำความดี ซึ่งจะดำเนินการเป็นครั้งคราวเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสมและทำเฉพาะเรื่อง เช่น โครงการเก็บขยะในชุมชน

ประมวลจริยธรรม เป็นข้อกำหนดความประพฤติของทุกคนในสังคมนั้นๆ ซึ่งครอบคลุมทั้งในเรื่องการทำความดี และการละเว้นความชั่ว ไม่ใช่การปฏิบัติเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือปฏิบัติเป็นครั้งคราว แต่ต้องปฏิบัติตนตามประมวลจริยธรรมตลอดเวลา

จะมีประโยชน์อะไรหากนักเรียนมีโครงการจิตอาสาไปเก็บขยะในชุมชน แต่ยังทิ้งขยะเกลื่อนโรงเรียน ดังนั้นจึงควรฝึกให้นักเรียนร่วมกันกำหนดและควบคุมจริยธรรมประจำห้องก่อน จากนั้นจึงขยายเป็นโครงการจิตอาสานอกห้องเรียนต่อไป เช่น นักเรียนชั้น ป.๖ หลังจากได้ร่วมกันกำหนดและควบคุมประมวลจริยธรรมประจำห้อง จนทุกคนเต็มใจที่จะประพฤติตนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเสมอแล้ว จากนั้นอาจจัดทำโครงการจิตอาสา โดยผลัดเวรหมุนเวียนไปรับน้องๆ ชั้นอนุบาลที่หน้าโรงเรียนต่อไป

เมื่อทุกคนในองค์กรเป็นผู้ร่วมกำหนดกติกาคุณธรรม กำหนดประมวลจริยธรรมหรือกำหนดโครงการจิตอาสาต่างๆด้วยกันแล้ว ย่อมทำให้ทุกคนมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนตามกติกานั้น เป็นการเพิ่มศรัทธา ในที่สุด เพราะกติกาต่างๆ ระเบิดจากภายในของสมาชิกองค์กรทุกคน การร่วมกำหนดกติกาคุณธรรมหรือประมวลจริยธรรมนี้ เป็นทั้งเรื่องที่ครอบคลุมทั้ง “การละเว้นความชั่ว” และ “การทำความดี”

แม้จะทำถึงขั้นตอนที่ ๓ แล้ว ก็ยังต้องกลับไปดำเนินการตามขั้นตอนที่ ๒ คือ การฝึกคิดวิเคราะห์ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเรื่องที่นำมาถกแถลงนั้น อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว เรื่องในองค์กร หรือผลจากการปฏิบัติตามกติกาคุณธรรมก็ได้

กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมนี้ เป็นหลักการพื้นฐานที่สามารถนำไปปรับใช้ กับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้ โดยอาจปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม เพื่อให้สมาชิกในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกิดทั้ง “ปัญญา”และ “ศรัทธา” ที่ระเบิดออกมาจากภายในนั้น ควรดำเนินการตามลำดับขั้นตอนก่อนและหลัง ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ที่จะต้องทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องการบวก ลบ คูณ และหารเสียก่อน จากนั้นจึงจะให้นักเรียนฝึกทำแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ได้

หรือหากจะเปรียบเทียบกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม กับกระบวนการก่อสร้างอาคารแล้ว ก็อุปมาได้ว่าประมวลจริยธรรม โครงการคุณธรรม หรือโครงการจิตอาสา ซึ่งเป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้นั้น เปรียบได้กับตัวอาคารบนพื้นดินที่สามารถมองเห็นจับต้องสัมผัสได้

ส่วนการสร้าง “ปัญญา” และ “ศรัทธา”ที่ฝังลึกในจิตใจ เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้นนั้น ก็เหมือนเสาเข็มที่อยู่ใต้ดินและไม่อาจจะมองเห็น แต่เป็นปัจจัยชี้ขาดในด้านความมั่นคงแข็งแรง ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่ว่า

“ ...สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มไปด้วยซ้ำ...”

บทที่ ๔ กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม

คำแนะนำ ขั้นที่ ๑ : การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา

วัตถุประสงค์: ในขั้นนี้ ต้องการสร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องความหมาย และหลักการของคุณธรรม ในประเด็นต่อไปนี้

๑. ความดี คือ การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น หรือส่วนรวมการกระทำเพื่อตนเองไม่สามารถเรียกได้ว่า ความดี

๒. การกระทำแต่ละครั้ง แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปกติ และชั่ว

๓. ศีล ๕ ไม่บกพร่อง ก็ยังไม่ได้ทำความดี แต่อยู่ในระดับละเว้นความชั่ว หรือระดับปกติเท่านั้น

๔. ความดี เป็นเรื่องของเจตนา

๕. การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่ต้องพิจารณาระดับของส่วนรวมด้วยว่า การกระทำดังกล่าวทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่า เสียหายหรือไม่

ประเด็นที่ ๑ ความดี คือ การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น หรือส่วนรวม การกระทำเพื่อตนเอง ไม่สามารถเรียกได้ว่า ความดี

พี่ : น้องๆคะ ทราบไหมว่า ความดีคืออะไร (ให้น้องๆลองออกความเห็น ๒-๓ คน แต่ไม่สรุป)

พี่ : พี่จะเล่าเรื่องให้น้องๆฟัง แล้วเรามาช่วยกันวิเคราะห์นะคะ ว่าความดีคืออะไร

พี่ : เอ กับ บี เป็นนักเรียนห้องเดียวกัน ในวันนั้นวิชาของคุณครูที่ดุมาก ทั้งคู่ก็เข้าห้องเรียนตรงเวลา แต่เหตุผลต่างกัน คือ

- เอ เข้าเรียนตรงเวลา เพราะกลัวถูกครูลงโทษ
- ส่วน บี เข้าเรียนตรงเวลา เพราะอยากให้เพื่อนๆมีเวลาเรียนอย่างเต็มที่

พี่ : ทั้ง เอ และ บี เข้าห้องเรียนตรงเวลาทั้งสองคนหรือเปล่าคะ (น้องๆจะตอบว่าทั้งสองคน)

พี่ : เอ และ บี คิดเหมือนกันหรือเปล่าคะ (น้องๆจะตอบว่า ไม่)

พี่ :เอ เข้าห้องเรียนตรงเวลาเพราะ.... (น้องๆจะตอบว่า เพราะกลัวครูลงโทษ)

พี่ : แต่ บี เข้าห้องเรียนตรงเวลาเพราะ.... (น้องๆจะตอบว่า เพราะอยากให้เพื่อนมีเวลาเรียนเยอะๆ)

พี่ : แล้วน้องๆคิดว่า ใครทำความดีคะ เอ หรือ บี (พอน้องจะตอบ ก็บอกว่า หยุด อย่าเพิ่งตอบ)

พี่ : ก่อนที่น้องๆจะตอบ พี่มีเรื่องสมมติอีกเรื่องหนึ่ง มาเล่าให้น้องๆฟังนะคะ

พี่ : เย็นวันนั้น ทั้ง เอ และ บี ไปกินก๋วยเตี๋ยวกันสองคนข้างๆโรงเรียน

- ระหว่างที่กินกันอยู่นั้น ก็มีสุนัขสองตัวมากัดกัน ข้างโต๊ะที่ทั้งสองคนนั่งอยู่
- ทั้งคู่ ก็ช่วยกันเอาน้ำสาดให้สุนัขแยกจากกัน แต่ด้วยเจตนาต่างกัน
- เอ ทำเพราะ หนวกหูรำคาญเสียงสุนัข
- ส่วน บี ทำเพราะ เกรงว่าน้องสุนัขจะบาดเจ็บ

พี่ : ทั้ง เอ และ บี ช่วยกันสาดน้ำ เพื่อให้สุนัขเลิกกัดกันทั้งคู่หรือเปล่าคะ (น้องๆจะตอบว่าใช่)

พี่ : แล้วทั้งสองคน คิดเหมือนกันหรือเปล่าคะ (น้องๆจะตอบว่า ไม่ใช่)

พี่ :เอ ทำเพราะ.... (น้องๆจะตอบว่า เพราะรำคาญเสียงสุนัข)

พี่ :บี ทำเพราะ.... (น้องๆจะตอบว่า เพราะสงสาร กลัวว่าสุนัขจะบาดเจ็บ)

พี่ : น้องๆคิดว่าการกระทำของใคร เรียกได้ว่าทำความดีคะ

พี่ : ใครคิดว่า เอ ทำความดี ยกมือ(ให้น้องยกมือ)

พี่ : ใครคิดว่า บี ทำความดี ยกมือ(ให้น้องยกมือ)

พี่ : (ถามน้องที่ยกมือ ว่า บี ทำความดี) ทำไมน้องคิดว่า บี ทำความดีคะ (น้องจะตอบว่า เพราะทำเพื่อสุนัข)

พี่ : ก็แสดงว่า บี ทำความดี เพราะเป็นการทำเพื่อผู้อื่น ใช่หรือไม่คะ (น้องจะตอบว่า ใช่)

พี่ : ส่วน เอ นั้น ทำเพราะรำคาญเสียงสุนัข เป็นการทำเพื่อตนเอง ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี น้องๆเห็นด้วยหรือเปล่าคะ (น้องๆจะตอบว่า เห็นด้วย)

พี่ : ก็สรุปได้ว่า **ความดี คือ การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น หรือส่วนรวมการกระทำเพื่อตนเองนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่า ความดี**

ประเด็นที่ ๒ การกระทำแต่ละครั้ง แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปกติ และชั่ว

พี่ : กลับมาที่ห้องเรียน บี เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะทำเพื่อเพื่อนๆ เป็นความดีใช่ไหมคะ (น้องๆจะตอบว่า ใช่)

พี่ : แต่ เอ เข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวครูลงโทษ เอ ทำเพื่อใครคะ (น้องๆจะตอบว่า เพื่อตัวเอง)

พี่ : จากบทสรุปที่แล้ว ว่า การทำเพื่อตนเอง ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี เอ ทำเพื่อตัวเอง เรียกว่าความดีหรือเปล่าคะ (น้องๆจะตอบว่า ไม่ได้เรียกว่าความดี)

พี่ : **แล้วน้องคิดว่า เอ ทำความชั่วหรือเปล่าคะ** (น้องๆก็จะตอบว่า ไม่ได้ทำความชั่ว ตอนนี้น้องจะแสดงท่างงๆ เพราะเคยรู้ว่า การกระทำของคนเรา มีเพียง ๒ แบบ คือ ดีหรือชั่ว เท่านั้น)

พี่ :เอ ไม่ได้ทำทั้งความดี และความชั่ว ถ้าอย่างนั้น เอ ทำอะไร

พี่ : สังคมไทย ที่เคยเชื่อว่า การกระทำของคนเราในแต่ละครั้ง สามารถแบ่งได้เพียง ๒ ระดับ คือ ดีหรือชั่วเท่านั้น ก็คงไม่ใช่แล้ว เพราะ น้องๆก็เห็นแล้วว่า เอ ไม่ได้ทำทั้งความดีและความชั่ว

พี่ : ถ้าอย่างนั้นก็แสดงว่า การกระทำของคนเราในแต่ละครั้ง แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ

๑. ดี คือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม
๒. ปกติ หรือการละเว้นความชั่ว คือการทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ทำให้ผู้อื่น หรือส่วนรวมเดือดร้อน
๓. ชั่ว คือการทำให้ผู้อื่น หรือส่วนรวมเดือดร้อน

พี่ : เพราะฉะนั้น การกระทำของ เอ อยู่ในระดับใดคะ ดี ปกติ หรือชั่ว (น้องๆจะตอบว่า ปกติ)

พี่ : สรุปได้ว่า **การกระทำแต่ละครั้ง แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปกติ และชั่ว**

ประเด็นที่ ๓ ศีล ๕ ไม่บกพร่อง ก็ยังไม่ได้ทำความดี แต่อยู่ในระดับละเว้นความชั่ว หรือระดับปกติเท่านั้น

พี่ : น้องๆคะ การที่เรา ถือศีลห้าโดยสมบูรณ์เรียกได้ว่าทำความดีหรือยังคะ

พี่ : น้องๆรู้ใช่ไหมคะ ว่าศีล ๕ มีอะไรบ้าง(ลองให้น้องๆ ท่องศีล ๕ ให้ฟัง)

พี่ : พี่ขอสมมติเหตุการณ์อีก ๑ เรื่อง นะคะ

พี่ : สมมติว่า ค่ำวันหนึ่ง น้องเดินไปในซอยเปลี่ยวแห่งหนึ่ง ก็เห็นผู้ร้าย ๒ คน กำลังรุมทำร้ายเด็กตัวเล็กๆคนหนึ่งอยู่

พี่ : ถ้าน้องยืนดูอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำอะไรเลย น้องผิดศีล ๕ หรือเปล่าคะ

๑. ห้ามฆ่าสัตว์ น้องก็ไม่ได้ทำ
๒. ห้ามลักทรัพย์ น้องก็ไม่ได้ทำ
๓. ห้ามประพฤติผิดทางเพศ น้องก็ไม่ได้ทำ
๔. ห้ามพูดปด น้องก็ไม่ได้ทำ
๕. ห้ามดื่มสุราและของมึนเมา น้องก็ไม่ได้ทำ

พี่ : เห็นไหมคะ น้องยืนดูเด็กถูกทำร้ายเฉย โดยไม่ได้ทำอะไรเลย น้องไม่ผิดศีล ๕ แม้แต่ข้อเดียว แต่ถามว่า น้องทำความดีหรือยังคะ (น้องๆจะตอบว่ายัง)

พี่ : ยังไม่ได้ทำความดีใช่ไหมคะ หากน้องจะทำความดีต้องให้ความช่วยเหลือในทางที่เป็นไปได้ เช่น ตะโกนให้คนมาช่วย หรือรีบแจ้งความแต่คงไม่ใช่เข้าไปให้โจรทุบหัวอีกคนนะคะ

พี่ : เพราะแม้ศีล ๕ ไม่บกพร่อง น้องก็แค่ละเว้นความชั่ว หรืออยู่ในขั้นปกติเท่านั้น เพราะศีลแปลว่า ปกตินะคะ

พี่ : หลายคนคงอยากจะถามว่า แล้วไม่ขัดกับคำสอนของพุทธศาสนาหรือคะ

พี่ : พุทธศาสนาได้ระบุไว้ในโอวาทปาติโมกข์ ๓ ข้อ คือ

๑. ไม่ทำความชั่ว

๒. ทำความดี

๓. ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว

พี่ : เห็นหรือไม่คะ การละเว้นความชั่วกับการทำความดีนั้น เป็นคนละเรื่องกัน เพราะถ้าเป็นเรื่องเดียวกัน ท่านคงไม่แยกเป็น ๒ ประเด็นว่า ไม่ทำความชั่วกับทำความดี หรอกนะคะ

พี่ : การถือศีล ๕ อยู่ในขั้นไม่ทำความชั่วแต่การทำความดีนั้นจะต้องเน้นเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นเช่น ธรรมะ ๕ ประการ คือเมตตา กรุณา ต่อผู้อื่น เช่นการพูดจาไพเราะเป็นต้น

พี่ : สรุปว่า ศีล ๕ ไม่บกพร่อง ก็ยังไม่ได้ทำความดี แต่อยู่ในระดับละเว้นความชั่ว หรือระดับปกติเท่านั้น

ประเด็นที่ ๔ ความดี เป็นเรื่องของเจตนา

พี่ : พี่ขอสมมติเหตุการณ์อีกเรื่องนะคะ

พี่ : กรณีที่ ๑ สมมติว่าพี่ขับรถพาน้องไปเที่ยวทะเลบางแสน ขณะที่แล่นผ่านสะพานข้ามแม่น้ำบางปะกง บังเอิญน้องทำห่วงยางที่จะนำไปเล่นน้ำทะเล ปลิวตกลงไปในแม่น้ำ และบังเอิญอีกเช่นกันมีเด็กกำลังจะจมน้ำตาย คว้าห่วงยางไว้ได้ เด็กก็เลยรอดตาย

พี่ : กรณีที่ ๒ คราวนี้พี่ขับรถเลยไปจอดริมสะพานอีกสะพานหนึ่ง น้องลงมาเดินเล่นที่เชิงสะพาน แล้วเห็นเด็กกำลังจะจมน้ำตาย คราวนี้น้องกระโดดลงไปช่วยอย่างเต็มที่ แต่ช่วยไม่ทันเด็กจมน้ำตายไปต่อหน้าต่อตา

พี่ : น้องๆคิดว่ากรณีไหนคะ ที่เรียกได้ว่า ทำความดี กรณีที่ ๑ เด็กรอด กรณีที่ ๒ เด็กตาย กรณีไหนน้องทำความดี (น้องๆตอบว่ากรณีที่ ๒)

พี่ :เพราะอะไรคะ น้องถึงได้คิดว่า กรณีที่ ๒ ทำความดี (น้องๆจะตอบว่า เพราะมีเจตนา)

พี่ :จะสรุปว่า ความดีเป็นเรื่องของเจตนาในการกระทำ ไม่ใช่เรื่องผลลัพธ์ของการกระทำ

พี่ :เพื่อวิเคราะห์ว่าความดีเป็นเรื่องของเจตนาจริงหรือไม่ พี่จึงขอสมมติเรื่องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ดังนี้

เด็กหนุ่มประสบอุบัติเหตุต้องได้รับการผ่าตัดด่วน
โรงพยาบาลโทรแจ้งนายแพทย์ชาตรีเวลาตี ๒
นายแพทย์ชาตรีรีบเดินทางมาที่โรงพยาบาลเพื่อช่วยชีวิตคนเจ็บ
การผ่าตัดดำเนินไปจนถึง ๘ โมงเช้าแต่ไม่สามารถช่วยชีวิตคนเจ็บได้

พี่ : คำถามก็คือนายแพทย์ชาตรีทำความดีหรือไม่เพราะไม่สามารถช่วยชีวิตคนเจ็บได้ (น้องๆ จะตอบว่าทำความดี)

พี่ : ซึ่งทุกคนย่อมตัดสินได้ว่านายแพทย์ชาตรีทำความดีเพราะมีเจตนาที่จะช่วยคนเจ็บจนสุดความสามารถ

พี่ : จากกรณีดังกล่าว จึงสามารถยืนยันได้ว่า ความดีเป็นเรื่องของเจตนา

พี่ : สรุปได้ว่า **ความดี เป็นเรื่องของเจตนาไม่ใช่เรื่องของผล**

ประเด็นที่ ๕ การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่ต้องพิจารณาระดับของส่วนรวมด้วยว่า การกระทำดังกล่าวทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหายหรือไม่

พี่ : น้องๆคะ น้องคิดว่าการทำเพื่อผู้อื่น หรือส่วนรวมถูกต้องทุกกรณีหรือไม่คะ

พี่ : พี่มีเรื่องเล่าให้น้องๆฟังอีกหนึ่งเรื่อง เมื่อจบแล้ว เรามาช่วยกันวิเคราะห์นะคะ

- เอ ได้รับเลือกให้เป็นประธานเชียร์ ของสีเขียว
- เอ ต้องการให้ทีมเชียร์สีเขียวเด่นกว่าสีอื่น โดยจะใช้เสียงกลอง ให้จังหวะ
- แต่โรงเรียน ไม่ยอมให้นำกลองเข้ามาในโรงเรียน
- เอ จึงแอบไปเอาถังขยะหน้าห้องเรียนต่างๆ มาแทนกลอง
- โรงเรียนจึงไม่มีถังขยะ ทำให้ขยะเกลื่อน แต่สีเขียวของเธอ โดดเด่นกว่าสีอื่น

พี่ : การที่ เอ ทำเพื่อส่วนรวม สีเขียวของเธอในครั้งนี้ คิดว่าถูกต้องหรือไม่คะ (น้องจะตอบว่าไม่)

พี่ : น้องๆเห็นหรือไม่คะว่า แม้ส่วนรวมในระดับสีจะได้ประโยชน์ แต่ส่วนรวมในระดับโรงเรียนกลับเสียหาย

พี่ : น้องๆคิดว่าอย่างไรคะ (ให้โอกาสน้องๆแสดงความคิดเห็น)

พี่ : สรุปได้ว่า การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่ต้องพิจารณาระดับของส่วนรวมด้วยว่า การกระทำดังกล่าวทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่า เสียหายหรือไม่

ประเด็นที่ ๖ คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์

พี่ : คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์คือการเปรียบเทียบและเลือกระดับของส่วนรวม โดยมีหลักการว่า การทำเพื่อตนเองหรือส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่า ต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย

พี่ : เพื่อขยายคำว่า "ส่วนรวม"ให้เป็นรูปธรรม เข้าใจได้ง่าย เหมาะสมกับเยาวชน จึงกำหนดคำว่า "คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์" โดยแบ่งระดับผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน ๕ ระดับ จากตนเองจนถึงมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม

พี่ : พี่ขอเสนอภาพคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ให้น้องดูนะคะ

พี่ : คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือ การตัดสินใจเลือกผลประโยชน์ทับซ้อนในระดับที่ต่างกัน โดยต้องเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวม ในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ ซึ่งสามารถแบ่งระดับผลประโยชน์ออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ เพื่อประโยชน์ของตนเอง(Self)

ระดับที่ ๒ เพื่อประโยชน์ของญาติสนิท มิตรสหาย พวกพ้อง หรือคนใกล้ชิด (Relative)

ระดับที่ ๓ เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่(Unit) เช่น ห้องเรียน โรงเรียน แผนก หรือบริษัท

ระดับที่ ๔ เพื่อประโยชน์สุขของสังคมในอาณาเขตดินแดนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ (Territory) เช่น คอนโดมิเนียม หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ หรืออาเซียน

ระดับที่ ๕ เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อมนุษยชาติ (Earth)

พี่ : เพื่อให้ง่ายในการทำความเข้าใจ พี่ขอสรุปเรื่องคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ดังนี้

- การทำเพื่อตนเอง ต้องไม่ทำให้เพื่อนๆเดือดร้อน
- การทำเพื่อเพื่อนๆ ต้องไม่ทำให้โรงเรียนเดือดร้อน
- การทำเพื่อโรงเรียน ต้องไม่ทำให้จังหวัดหรือประเทศเดือดร้อน
- การทำเพื่อประเทศ ต้องไม่ทำให้โลกเดือดร้อน

พี่ : หมายความว่า ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมที่ใหญ่กว่าเสมอ

พี่ : พี่ขอยกเรื่องตัวอย่าง เพื่อให้น้องๆร่วมกันวิเคราะห์ดังนี้

พี่ : กรณีที่ ๑ เอ ซื้อซาลาเปา ๒ ลูก กินเอง ๑ ลูก

- กรณีนี้เอทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้คนอื่นเดือดร้อน จึงเป็นการกระทำใน**ระดับปกติ**

พี่ : กรณีที่ ๒ บีเพื่อนรักบ่นว่าหิว เอจึงแบ่งซาลาเปาที่เหลือให้บี

- กรณีนี้เอทำเพื่อผู้อื่น แต่ก็ไม่ได้ทำในระดับที่เหนือกว่าเดือดร้อน จึงเป็นการกระทำใน**ระดับดี**

พี่ : กรณีที่ ๓ บีบ่นว่าเมื่อคืนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้านเสีย จึงเตรียม power point ที่จะนำเสนอในการสอบวันนี้ไม่ทันต้องถูกตัดคะแนนแน่ กังวลมาก เอจึงแอบไปทำให้เครื่องฉาย power point ในห้องสอบเสียใช้การไม่ได้จะได้ไม่มีการสอบและบีไม่ถูกตัดคะแนน

- กรณีนี้ แม้เอจะทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น แต่ก็ทำให้ส่วนรวมที่ใหญ่กว่าเสียหาย จึงเป็นการกระทำในระดับชั่ว

พี่ : น้องๆ ต้องระลึกไว้เสมอนะคะ ว่าการมีน้ำใจอย่างเดียวไม่พอ แต่ต้องคำนึงผลกระทบของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ

พี่ : จากการที่เราคุยกันมาแล้ว พี่ขอสรุปดังนี้

๑. การกระทำในแต่ละครั้ง แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ

- ดี คือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม
- ปกติ หรือการละเว้นความชั่ว คือการทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน
- ชั่ว คือการทำให้ผู้อื่น หรือส่วนรวมเดือดร้อน

๒. ความดี เป็นเรื่องของเจตนาไม่ใช่เรื่องของผล นะคะ

๓. ข้อสุดท้ายสำคัญมากนะคะ คือ การทำเพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่น หรือส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่าต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเดือดร้อน

๔. เพื่อความชัดเจนขอทบทวนความเข้าใจด้วยคำถามดังนี้

- ทำเพื่อตนเอง แต่เพื่อนรักไม่เดือดร้อน เป็นการกระทำในระดับใด (น้องๆ จะตอบว่าระดับปกติ)
- ทำเพื่อเพื่อนรัก แต่ห้องเรียนไม่เดือดร้อน เป็นการกระทำในระดับใด (น้องๆจะตอบว่าระดับดี)
- ทำเพื่อเพื่อนรัก แต่ห้องเรียนเดือดร้อน เป็นการกระทำในระดับใด (น้องๆ จะตอบว่า ระดับชั่ว)

๕. คำถามเพื่อประเมินระดับของการกระทำ ๓ คำถาม

- ทำเพื่อใคร
- ใครอื่นเดือดร้อน
- เป็นการกระทำระดับใด

๖. เพื่อให้แน่ใจว่าน้องๆ เข้าใจหลักการ พี่ขอทดสอบด้วยเรื่องตัวอย่างนะคะ

- เอ ซื้อซาลาเปา ๒ ลูก กินเอง ๑ ลูก (๑.ทำเพื่อใคร/ตนเอง ๒.ใครอื่นเดือดร้อน/ไม่มี ๓.เป็นการกระทำระดับใด/ปกติ)
- เอ แบ่งซาลาเปาให้บี ๑ ลูก (๑.ทำเพื่อใคร/เพื่อน ๒.ใครอื่นเดือดร้อน/ไม่มี ๓.เป็นการกระทำระดับใด/ดี)
- เอ แกล้งทำเครื่องฉายในห้องสอบให้เสียเพื่อให้บีไม่สอบตก (๑.ทำเพื่อใคร/เพื่อน ๒.ใครอื่นเดือดร้อน/เพื่อนทั้งห้อง ๓.เป็นการกระทำระดับใด/ชั่ว)

หมายเหตุ : ๑. พยายามให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมตลอดเวลาโดยการตั้งคำถาม

๒. อาจถามและให้ออกความเห็นเป็นรายบุคคล เช่น ความดีคืออะไร โดยถาม ๒ – ๓ คน แต่ยังไม่สรุปว่าถูกหรือผิด

๓. อาจให้แสดงความเห็นโดยยกมือ เช่น ใครคิดว่า เอ ทำความดี ยกมือหรือ ใครคิดว่า บี ทำความดี ยกมือ

๔. เลือกเฉพาะผู้ที่ยกมือตอบถูกให้แสดงเหตุผล เช่น ที่น้องคิดว่า บี ทำความดี เพราะอะไรคะ (ถามเฉพาะผู้ที่ตอบถูกให้แสดงความเห็น)

๕. สรุปคำตอบของผู้ที่ตอบถูกให้ตรงกับที่จะเสนอแก่ที่ประชุม เช่น ที่น้อง บอกว่า บี ทำความดี เพราะ บี ทำเพื่อสุนัข สรุปว่าความดีคือการกระทำ เพื่อผู้อื่นถูกต้องไหมคะ

คำแนะนำขั้นที่ ๒ : การฝึกวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน

วัตถุประสงค์: เพื่อให้เกิดความจัดเจนและมีทักษะในการตัดสินใจเลือกว่า สิ่งใดพึงกระทำ หรือสิ่งใดพึงละเว้น โดยใช้กรอบแนวความคิดจากขั้นที่ ๑โดยพิจารณาจากเจตนา และระดับของส่วนรวม/คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ เพื่อวิเคราะห์เรื่องตัวอย่างว่า การกระทำของใครอยู่ในระดับ ดี ปกติ หรือชั่ว พร้อมทั้งให้เหตุผล ในการวิเคราะห์ ควรมีภาพคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ เพื่อประกอบการใช้เหตุผล ในการตัดสินใจด้วยเสมอ

ในทุกฐาน ก่อนจะนำเสนอเรื่องตัวอย่าง ควรทบทวนความเข้าใจ ด้วยคำถามดังนี้

คำถาม : ทำเพื่อตนเอง แต่เพื่อนรักไม่เดือดร้อน เป็นการกระทำในระดับใด (น้องๆจะตอบว่าระดับปกติ)

คำถาม : ทำเพื่อเพื่อนรัก แต่ห้องเรียนไม่เดือดร้อน เป็นการกระทำในระดับใด (น้องๆจะตอบว่าระดับดี)

คำถาม : ทำเพื่อเพื่อนรัก แต่ห้องเรียนเดือดร้อน เป็นการกระทำในระดับใด (น้องๆจะตอบว่าระดับชั่ว)

เรื่องตัวอย่างของผลประโยชน์ทับซ้อน จำนวน ๒๐เรื่อง

๑. เอ เก็บกระเป๋าเงินได้เอาไปให้ครู เพราะอยากให้เพื่อนๆ เห็นว่าทำความดี
บี เก็บกระเป๋าเงินได้เอาไปให้ครู เพราะอยากให้เจ้าของได้คืน
โอ เก็บกระเป๋าเงินได้แต่เอาเงินไปใช้เอง

๒. เอ จอดรถในที่จอดรถของห้างเรียบร้อย แล้วไปซื้อของ
บี จอดรถปิดท้ายรถของ เอ แต่ใส่เบรกแล้วไปเที่ยว จึงทำให้รถ เอ ออกไม่ได้
โอ มาช่วย เอ เข็นรถ แต่รถติดเบรก จึงช่วยให้รถ เอ ออกไปไม่ได้

๓. เอ กินกล้วย แล้วรำคาญเปลือกกล้วย จึงทิ้งเปลือกกล้วยในถังขยะ
บี กินกล้วย แล้วรำคาญเปลือกกล้วย จึงทิ้งเปลือกกล้วยนอกถังขยะ
โอ เห็นเปลือกกล้วยตกอยู่นอกถัง กลัวคนอื่นจะลื่นล้ม จึงเก็บใส่ถังขยะ

๔. เอ คุยโทรศัพท์เสียงดังในห้องสมุด เพื่อนรำคาญ
บี เตือนให้ เอ หยุด เพราะรำคาญและตนเองอ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง
โอ เตือนให้ เอ หยุด เพราะไม่อยากให้เพื่อนเดือดร้อน

๕. เจ ขี้เกียจไม่ยอมทำการบ้าน จึงทำให้พ่อ แม่ เสียใจ
ครูบี ลงโทษ เจ เพราะอยากให้ เจ มีความรู้
ครูโอ ไม่ลงโทษเจ เพราะอยากให้เจรัก เจจึงไม่มีความรู้

๖. เอ เอาร่มให้สาวสวย โดยตนเองยอมตากฝน เพราะอยากให้เธอรัก
บี เอาร่มให้เด็ก โดยตนเองยอมตากฝน เพราะเกรงว่าเด็กจะไม่สบาย
ซี แอบเอาร่มของคนอื่นไปใช้ ทำให้เจ้าของร่มต้องเดินตากฝน

๗. เอ เข้าห้องสุขามัวแต่เล่นไลน์ เพื่อนต้องคอย
บี ปวดท้องจึงเคาะเตือน เอ เพราะตนเองจะรีบใช้ห้อง
โอ เคาะเตือน เอ เพราะไม่อยากให้เพื่อนๆ เดือนร้อน

๘. โรงงานเอ บำบัดน้ำเสีย ยอมกำไรน้อย เพราะกลัวถูกปรับ
โรงงานบี บำบัดน้ำเสีย ยอมกำไรน้อย เพราะอยากให้ชุมชนสะอาด
โรงงานโอ ไม่บำบัดน้ำเสีย เพราะอยากมีกำไรมาก เพื่อเป็นโบนัสให้พนักงาน

๙. บี ตั้งใจเรียน เพราะอยากมีอนาคต
โอ ตั้งใจเรียน เพราะอยากให้พ่อแม่ชื่นใจ
เอ ไม่ตั้งใจเรียน เพราะขี้เกียจ จึงทำให้พ่อแม่เสียใจ

๑๐. บี จ่ายเงิน ๕๐ บาท ซื้อก๋วยเตี๋ยวกินเอง เพราะหิว
โอ จ่ายเงิน ๕๐ บาท ซื้อก๋วยเตี๋ยวให้คนเร่ร่อน เพราะสงสาร
เอ กินก๋วยเตี๋ยว แล้วไม่ยอมจ่ายเงิน

๑๑. เอ ไร้วินัยขับรถฝ่าไฟแดง เพราะใจร้อน อาจเกิดอุบัติเหตุ
บี มีวินัยจอดรอไฟแดง เพราะกลัวใบสั่ง
โอ มีวินัยจอดรอไฟแดง เพราะอยากให้ทุกคนปลอดภัย

๑๒. โอ โกงการสอบ เพราะขี้เกียจอ่านหนังสือ
เอ สุจริต ไม่โกงการสอบ เพราะกลัวถูกลงโทษ
บี สุจริต ไม่โกงการสอบ เพราะอยากให้ทุกคนสุจริต

๑๓. เอ ตักบุฟเฟต์ พอประมาณ เพราะเกรงถูกตำหนิ
โอ ตักบุฟเฟต์ พอประมาณ เพราะอยากให้คนอื่นได้กิน
บี ตักบุฟเฟต์ เหลือทิ้งมากมาย ทำให้หลายคนอดกิน

๑๔. บี ร่วมจิตอาสา เพราะอยากได้หน้า แต่ขี้เกียจ จึงทำให้ทุกคนเสียเวลา
โอ ร่วมจิตอาสา ทำงานเรียบร้อย เพราะอยากได้คะแนน
เอ ร่วมจิตอาสา ตั้งใจทำงาน เพราะอยากให้บ้านเมืองสะอาด

๑๕. บี รับผิดชอบทำเวร เพราะกลัวถูกตำหนิ
โอ ขี้เกียจและไม่รับผิดชอบทำเวร ห้องเรียนจึงสกปรก
เอ รับผิดชอบทำเวร เพราะอยากให้ห้องเรียนสะอาด

๑๖. โอ รับผิดชอบ คืนหนังสือตามกำหนด เพราะกลัวโดนปรับ
เอ รับผิดชอบ คืนหนังสือตามกำหนด เพราะอยากให้เพื่อนได้อ่านทันเวลา
บี ไม่รับผิดชอบ คืนหนังสือช้า จึงทำให้เพื่อนบางคนทำรายงานไม่ทัน

๑๗. รมต.เอ สุจริต ใช้เงินเต็มจำนวนสร้างถนน เพราะอยากได้คะแนนเสียงเลือกตั้ง
รมต.บี สุจริต ใช้เงินเต็มจำนวนสร้างถนน เพราะอยากให้ประชาชนได้ประโยชน์
รมต.โอ กันเงินสร้างถนนบางส่วน เพื่อนำมาบำรุงพรรคการเมืองของตน

๑๘. เอ ใช้น้ำยาเคมีในห้องแล็บ พอประมาณ เพราะกลัวถูกตำหนิ

บี ใช้น้ำยาเคมีในห้องแล็บ พอประมาณ เพราะอยากให้เพื่อนมีใช้

โอ ใช้น้ำยาเคมีในห้องแล็บ เหลือทิ้งมาก เพื่อนบางคนจึงไม่มีใช้

๑๙. เอ มีวินัย ส่งการบ้านตามเวลา เพราะกลัวถูกลงโทษ

โอ ส่งการบ้านช้า เพราะขี้เกียจ ครูจึงบ่น จึงทำให้เพื่อนเสียเวลา

บี มีวินัย ส่งการบ้านตามเวลา เพราะไม่อยากให้ครูบ่นและเพื่อนเสียเวลา

๒๐. โอ สาวสวยทำงานจิตอาสาในส่วนของตนเสร็จ จึงรีบกลับบ้าน

เอ อยากเอาใจโอ จึงอาสาไปส่ง แต่งานของตนไม่เสร็จ ห้องเรียนจึงสกปรก

บี ทำงานของตนเสร็จและอาสาทำงานที่เหลือ เพราะอยากให้ห้องเรียนสะอาด

หมายเหตุ

๑. เรื่องตัวอย่าง อาจเป็นเรื่องที่สมมติขึ้น เรื่องจากละคร จากภาพยนตร์ จากโทรทัศน์ จากข่าวในสื่อมวลชน หรืออาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์กรก็ได้

๒. การวิเคราะห์เรื่องตัวอย่าง จะทำได้หลังจากทำในขั้นตอนที่ ๑ แล้ว

๓. ในการวิเคราะห์ ควรมีภาพคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ประกอบเสมอและให้น้องๆ เป็นผู้ชี้ภาพประกอบเช่น ในเรื่องที่ ๑๐ ซึ่งจะต้องถามด้วย ๓ คำถามเสมอ

พี่ : ๑.บี **ทำเพื่อใคร** (น้องๆ จะชี้ไปที่ระดับตนเองพร้อมกับตอบว่า ทำเพื่อตนเอง)

พี่ : ๒.**ใครอื่นเดือดร้อน** (น้องจะตอบว่า ไม่มี)

พี่ : ๓.**เป็นการกระทำระดับใด** (น้องจะตอบว่าระดับปกติพร้อมแสดงสัญญาณมือ)

พี่ : ๑.**โอทำเพื่อใคร** (น้องจะตอบว่าคนอื่น และชี้ไประดับคนใกล้ชิด)

พี่ : ๒.**ใครอื่นเดือดร้อน** (น้องจะตอบว่า ไม่มี)

พี่ : ๓.**เป็นการกระทำระดับใด** (น้องจะตอบว่าระดับทำความดี พร้อมแสดงสัญญาณมือ)

พี่ : ๑.**เอ ทำเพื่อใคร** (น้องจะตอบว่าเพื่อตนเอง พร้อมกับชี้ไประดับตนเอง)

พี่ : ๒.**ใครอื่นเดือดร้อน** (น้องจะตอบว่าเจ้าของเดือดร้อนและชี้ไปที่ระดับพวกพ้อง)

พี่ : ๓.**เป็นการกระทำระดับใด** (น้องจะตอบว่าระดับทำความชั่วพร้อมแสดงสัญญาณมือ)

โครงการเสริมสร้างคุณธรรมในชั้นเรียน

๑. หลักการและเหตุผล

การเสริมสร้างคุณธรรมมีความสำคัญยิ่งสำหรับสังคมไทย ซึ่งจะเห็นได้จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนคำขวัญจาก "ความรู้คู่คุณธรรม" เป็น "คุณธรรมนำความรู้" แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมมีความสำคัญสำหรับเยาวชน ดังนั้นการเสริมสร้างคุณธรรมให้เยาวชน จึงเป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจะต้องร่วมกันเร่งรัดดำเนินการ เพราะเยาวชนทุกคนมีโอกาสที่จะเป็นผู้นำในระดับต่าง ๆ กับทั้งมีโอกาสที่จะรับผิดชอบสังคมและบ้านเมืองในอนาคต

การเสริมสร้างคุณธรรมนั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการ ๒ ประการ คือ "ปัญญา" และ "ศรัทธา" ซึ่ง ปัญญา หมายถึง ความรู้ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น ส่วน ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามสิ่งที่รู้นั้น

คุณธรรมเชิงเดี่ยว เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความมีน้ำใจที่ปฏิบัติต่อคน ใกล้ชิด โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่อาจจะเกิดต่อส่วนรวมนั้น ไม่เพียงพอสำหรับเยาวชนอีกต่อไป เพราะเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว ทุกคนมีโอกาสที่จะอยู่ในสถานการณ์ซึ่งจะต้องตัดสินใจเลือก ผลประโยชน์ทับซ้อนระดับต่าง ๆ ตลอดเวลา เช่น ในฐานะผู้รักษากฎหมาย เมื่อผู้มีพระคุณทำผิดกฎหมายร้ายแรง และต้องเลือกระหว่างความกตัญญู ช่วยเหลือผู้มีพระคุณ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ระดับพวกพ้อง หรือจะเลือกรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ที่เป็นผลประโยชน์ระดับประเทศ ดังนั้นเหตุผลเชิงคุณธรรม (Moral Reasoning)หมายถึง เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจและคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) หมายถึงการที่จะต้องนึกถึงผลกระทบของส่วนรวมในระดับต่าง ๆ จึงจำเป็นสำหรับเยาวชนมากกว่าคุณธรรมเชิงเดี่ยว อย่างเช่นความกตัญญู เป็นต้น

โครงการเสริมสร้างคุณธรรมในชั้นเรียนนี้ยึดถือตามหลักการ ๒ ประการ คือ ประการแรก ทฤษฎีการพัฒนาเหตุผลเชิงคุณธรรมของ โคลเบิร์ก(Lawrence Kohlberg) ที่กล่าวไว้ว่าการพัฒนาเหตุผลเชิงคุณธรรม จะพัฒนาตามระดับสติปัญญาตามวัยหรืออายุและจะเกิดขึ้นจากการอภิปรายข้อขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) บ่อย ๆ หลักการประการที่ ๒ คือทฤษฎีการเรียนรู้ของพุทธศาสนาที่กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ต้องประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ สุตตมัยปัญญา หมายถึงการเรียนรู้จากการฟัง การดู การอ่าน

ขั้นตอนที่ ๒ จินตมัยปัญญา หมายถึงการเรียนรู้โดยการคิด พิจารณา

ขั้นตอนที่ ๓ ภาวนามัยปัญญา หมายถึงการเรียนรู้จากการลงมือกระทำ

ดังนั้นกระบวนการ C^3 ที่จะจัดการดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายนี้ จึงยึดหลัก ๒ ประการ คือ ทฤษฎีการพัฒนาเหตุผลเชิงคุณธรรมของ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) และ ทฤษฎีการเรียนรู้ของพุทธศาสนา ๓ ขั้นตอนดังกล่าว

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเพิ่มปัญญา หรือ ความรู้เรื่องเหตุผลเชิงคุณธรรมและคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

๒.๒ เพื่อเพิ่มศรัทธา หรือ ความเชื่อมั่นในการปฏิบัติตามเหตุผลเชิงคุณธรรมและคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ เพราะจะละอายใจ และไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ๆ หากไม่ปฏิบัติตามหลักการเพื่อส่วนรวมตามที่เพื่อน ๆ ยึดถือปฏิบัติ

๓. กลุ่มเป้าหมาย

แนวทางเสริมสร้างเหตุผลเชิงคุณธรรมด้วยวิธีนี้ ออกแบบมาเพื่อใช้กับเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีอายุระหว่าง ๑๐-๑๓ ปี ขึ้นไปจนถึงระดับอุดมศึกษาเพราะทฤษฎีในการฝึกอบรมและให้รางวัล เพื่อพัฒนาเหตุผลทางคุณธรรมกล่าวไว้ว่า เยาวชนที่อายุ ๑๐-๑๓ ปีนั้นจะให้ความสำคัญกับการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น หรือการได้รับความยอมรับจากผู้อื่น ดังนั้นจึงจะปฏิบัติตนตามความเห็นของผู้อื่นและรางวัลที่เยาวชนระดับนี้ต้องการคือการได้รับการชมเชย หรือรางวัลที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งวิธีการฝึกอบรมคือการฝึกให้รู้จักควบคุมตนเอง นอกจากนั้นยังเป็นการฝึกให้เยาวชนเหล่านี้ ได้รู้ซึ้งว่าความสุขในฐานะผู้ให้นั้นเหนือกว่าความสุขในฐานะผู้รับอีกด้วย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไป

๔. แนวความคิดในการดำเนินการ

เสริมสร้างคุณธรรมทั้งในด้านปัญญา และด้านศรัทธา โดยใช้กระบวนการ C^3

กระบวนการ C^3

Conception		Conference		Contract
ก่อกำเนิด ความรู้โดยการอธิบายด้วยวิธีวิภาษและอภิปรายปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม	→	**เกิดวิจารณ์** โดยการประชุมอภิปรายว่า สิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้นเพื่อประโยชน์	→ ←	**การกำหนด** กติกาหรือการสร้างสัญญาประชาคมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

การเสริมสร้างคุณธรรมที่ใช้กระบวนการเรียนรู้ C^3 ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๔.๑ Conception: ก่อกำเนิด คือ การให้ความรู้เพื่อเป็นกรอบแนวความคิดแก่นักเรียนได้รู้ว่าอะไรพึงกระทำ อะไรพึงละเว้นด้วยวิธีวิภาษ (Dialectic) พร้อมทั้งยกตัวอย่างเรื่องขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) หรือผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) และหลักการตัดสินใจตามแนวคิดคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ เพื่อให้ตระหนักถึงหลักการของคุณธรรม ดังนี้

๔.๑.๑ คุณธรรมคือเจตจำนงอันแน่วแน่ตลอดการ ที่จะบำเพ็ญตนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวมอยู่เสมอ ซึ่งมีกฎ ๒ ข้อ คือ

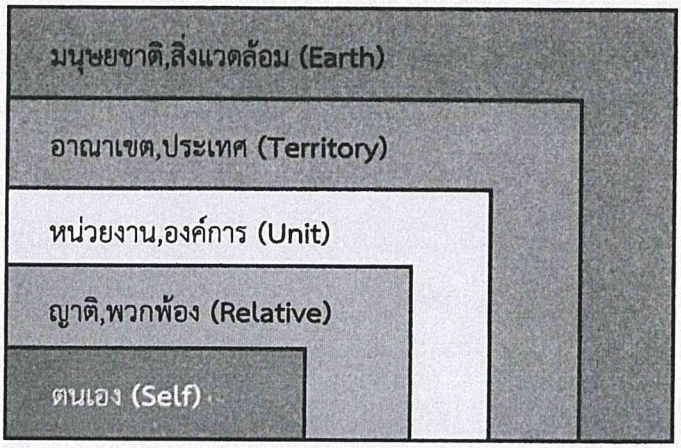
- ตั้งใจมั่นว่าจะไม่ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน
- มุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวม

๔.๑.๒ การกระทำทุกครั้งของคนเรา แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ

- การทำเพื่อผู้อื่นหรือส่วนรวมคือการทำความดี
- การทำเพื่อตนเองแต่ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน คือ การทำปกติ
- การทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน คือ การทำความชั่ว

๔.๑.๓ การทำความดีนั้นจะต้องพิจารณาที่เจตนาเป็นสำคัญ ไม่ใช่พิจารณาที่ผล เช่น กรณีที่แพทย์ตั้งใจผ่าตัดเพื่อให้คนไข้ปลอดภัยหายจากโรคร้าย แต่คนไข้กลับเสียชีวิตนั้น ต้องดูที่เจตนาว่าแพทย์ตั้งใจที่จะช่วยเหลือคนไข้อย่างสุดความสามารถแล้ว แม้คนไข้จะเสียชีวิตก็ตาม ถือได้ว่าการกระทำของแพทย์เป็นการทำความดี

๔.๑.๔ คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) หมายถึง การขยายคำว่า “ส่วนรวม” โดยแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ ได้แก่

- ระดับที่ ๑ คือตนเอง
- ระดับที่ ๒ คือญาติสนิท มิตรสหายหรือพวกพ้อง
- ระดับที่ ๓ คือหน่วยงานหรือองค์การ
- ระดับที่ ๔ คือประเทศหรือกลุ่มประเทศ เช่น อาเซียน
- ระดับที่ ๕ คือมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม

หากมีการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ของส่วนรวม ในระดับที่ต่างกัน ต้องเลือกส่วนรวมในระดับที่สูงกว่าเสมอ เช่น ผลประโยชน์ของห้องเรียน ต้องเหนือกว่าผลประโยชน์ของตนเองและผลประโยชน์ของโรงเรียนต้องเหนือกว่าผลประโยชน์ของห้องเรียน เป็นต้น

๔.๒ Conference: เกิดวิจารณ์ คือ การประชุมปรึกษาหารือในคาบแนะแนว (Homeroom) ว่าการกระทำของแต่ละคนส่งผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างไร โดยใช้หลักการ ตามข้อ ๔.๑ เพื่อสร้างความซาบซึ้งและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนโดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งครูประจำชั้นจะเป็น

ผู้ดำเนินการในขั้นนี้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างเรื่อง ความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ให้นักเรียนฯ ได้อภิปราย

๔.๓ Contract: การกำหนด คือ การสร้างสัญญาประชาคมที่นักเรียนฯ ร่วมกันกำหนด เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ในระดับห้องเรียนและในระดับโรงเรียน ซึ่งครูประจำชั้นจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและนำผลการปฏิบัติกลับไป Conference ตามข้อ ๔.๒

กระบวนการ C๓ ดังกล่าว จะสอดคล้องกับทฤษฎีทฤษฎีการพัฒนาเหตุผลเชิงคุณธรรมของโคลเบิร์ก(Lawrence Kohlberg) และ ทฤษฎีการเรียนรู้ของพุทธศาสนา ๓ ขั้นตอนดังกล่าว รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของโสกราติส ที่ว่าคุณธรรมจะต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน ส่วนแรกคือปัญญา หรือความรู้ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น ส่วนที่ ๒ นั้น โสกราติส ใช้คำว่า ความเห็นชอบ ซึ่งหมายถึงศรัทธา คือความเชื่อมั่นที่จะประพฤติตามสิ่งที่พึงกระทำและพึงละเว้นนั้น การเสริมสร้างเหตุผลเชิงคุณธรรมที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ C๓ ซึ่งมีการวิจารณ์การกระทำของแต่ละคนว่าส่งผลกระทบถึงส่วนรวมอย่างไร จะทำให้นักเรียนฯคอยระวังใจของตนให้คิดและทำเพื่อส่วนรวมตลอดเวลา เพราะการทำเพื่อส่วนรวมจึงจะได้รับการยอมรับจากเพื่อน ๆ กระบวนการ C๓ นี้ จะเสริมสร้างทั้งปัญญาและศรัทธา ให้กลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

๕. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๕.๑ เสริมสร้างคุณธรรมให้เยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

๕.๒ สนองพระบรมราโชวาทเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” เนื่องจากเมื่อคิดถึงส่วนรวมตลอดเวลาย่อมก่อให้เกิดความสามัคคี

๕.๓ ส่งเสริมอุดมการณ์เรื่อง “เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน” เนื่องจากเมื่อคิดถึงส่วนรวมระดับประเทศ ก็จะมุ่งมั่นที่จะประพฤติปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ของประเทศอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน

พลเอกศรุต นาควัชระ (Ph.D.)

ผู้อำนวยการศูนย์ยุวพัฒน์

มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โทร ๐๘๗-๖๙๘-๑๗๗๗

โครงการรวมใจวัยฝัน รังสรรค์คุณธรรม

๑. หลักการและเหตุผล

การเสริมสร้างคุณธรรมมีความสำคัญยิ่งสำหรับสังคมไทย ซึ่งจะเห็นได้จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนคำขวัญจาก "**ความรู้คู่คุณธรรม**" เป็น "**คุณธรรมนำความรู้**" แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมมีความสำคัญสำหรับเยาวชน ดังนั้นการเสริมสร้างคุณธรรมให้เยาวชน จึงเป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจะต้องร่วมกันเร่งรัดดำเนินการ เพราะเยาวชนทุกคนมีโอกาสที่จะเป็นผู้นำในระดับต่าง ๆ กับทั้งมีโอกาสที่จะรับผิดชอบสังคมและบ้านเมืองในอนาคต

การเสริมสร้างคุณธรรมนั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการ ๒ ประการ คือ "ปัญญา" และ "**ศรัทธา**" ซึ่ง ปัญญา หมายถึง ความรู้ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น ส่วน ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามสิ่งที่รู้นั้น

คุณธรรมเชิงเดี่ยว เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความมีน้ำใจที่ปฏิบัติต่อคนใกล้ชิด โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่อาจจะเกิดต่อส่วนรวมนั้น ไม่เพียงพอสำหรับเยาวชนอีกต่อไป เพราะเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว ทุกคนมีโอกาสที่จะอยู่ในสถานการณ์ซึ่งจะต้องตัดสินใจเลือก ผลประโยชน์ทับซ้อนระดับต่าง ๆ ตลอดเวลา เช่น ในฐานะผู้รักษากฎหมาย เมื่อผู้มีพระคุณทำผิดกฎหมายร้ายแรง และต้องเลือกระหว่างความกตัญญู ช่วยเหลือผู้มีพระคุณ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ระดับพวกพ้อง หรือจะเลือกรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ที่เป็นผลประโยชน์ระดับประเทศ ดังนั้นเหตุผลเชิงคุณธรรม (Moral Reasoning) หมายถึง เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจและคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) หมายถึงการที่จะต้องนึกถึงผลกระทบของส่วนรวมในระดับต่าง ๆ จึงจำเป็นสำหรับเยาวชน มากกว่าคุณธรรมเชิงเดี่ยว อย่างเช่นความกตัญญู เป็นต้น

โครงการรวมใจวัยฝัน รังสรรค์คุณธรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างเยาวชน ๒ กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นเยาวชนรุ่นพี่ระดับมัธยมปลาย ปวช. หรืออุดมศึกษา ทำหน้าที่วิทยากรประจำฐาน กลุ่มที่ ๒ เป็นเยาวชนรุ่นน้องระดับมัธยมต้นหรือประถมศึกษาเป็นผู้รับความรู้

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ สำหรับเยาวชนรุ่นพี่ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทั้งปัญญาและศรัทธา

๒.๒ สำหรับเยาวชนรุ่นน้องนั้นแบ่งเป็น ๒ ประการคือ

๒.๒.๑ เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องความหมายและหลักการของคุณธรรม (เอกสารตามข้อ ๖.๑ ภาคผนวกคำแนะนำขั้นที่ ๑ การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา)

๒.๒.๒ เพื่อฝึกวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน จากเรื่องตัวอย่าง โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดความจัดเจนและมีทักษะในการตัดสินใจเลือกว่า การใดพึงกระทำ หรือการใดพึงละเว้น(เอกสารตามข้อ ๖.๑ ภาคผนวกคำแนะนำขั้นที่ ๒ การฝึกวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน)

๓. กลุ่มเป้าหมาย

๓.๑ เยาวชนรุ่นพี่ระดับมัธยมปลาย ปวช. หรืออุดมศึกษา ทำหน้าที่วิทยากรประจำฐาน
๓.๒ เยาวชนรุ่นน้องระดับมัธยมต้นหรือประถมศึกษาเป็นผู้รับความรู้

๔. แนวความคิดในการดำเนินงาน

๔.๑ จัดเตรียมเยาวชนรุ่นพี่ที่เหมาะสมและดำเนินการดังนี้

๔.๑.๑ ให้ความรู้เรื่องหลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

๔.๑.๒ ซักซ้อมและเตรียมอุปกรณ์ในการไปจัดกิจกรรมฐานคุณธรรม ให้เยาวชนรุ่นน้อง

๔.๒ ผู้รับผิดชอบของสถาบันการศึกษา

๔.๒.๑ ประสานงานกับเยาวชนทั้งสองกลุ่มเพื่อจัดฐานคุณธรรมโดยครอบคลุมทั้งเรื่อง เวลา สถานที่ สิ่งอุปกรณ์ และการเดินทางที่จะไปจัดกิจกรรม ณ สถานศึกษาของเยาวชนรุ่นน้อง

๔.๒.๒ จัดเตรียมเยาวชนรุ่นพี่รับผิดชอบฐานความรู้จำนวน ๑๐ ฐาน แต่ละฐานมีเรื่องตัวอย่างตามข้อ ๒.๒.๒ ฐานละ ๑ เรื่อง

๔.๒.๓ จัดเยาวชนรุ่นน้องเป็น ๑๐ กลุ่ม เข้าประจำฐานทั้ง ๑๐ ฐานเพื่อหมุนเวียนรับความรู้

๔.๓ ในการหมุนเวียนฐานเพื่อรับความรู้นั้น ทำได้ ๒ แบบคือ

๔.๓.๑ แบบที่ ๑ รวมเยาวชนรุ่นน้อง เพื่อให้ความรู้ตามข้อ ๒.๒.๑ เป็นส่วนรวม ใช้เวลาประมาณ ๑๐ นาที จากนั้นจึงแบ่งน้องออกเป็น ๑๐ กลุ่ม และเวียนฐานทั้ง ๑๐ ฐาน เพื่อรับความรู้ตามข้อ ๒.๒.๒ ฐานละ ๕ นาที

๔.๓.๒ แบบที่ ๒ แบ่งเยาวชนรุ่นน้องออกเป็น ๑๐ กลุ่มเข้าประจำฐาน จากนั้นแต่ละฐานดำเนินการให้ความรู้ตามข้อ ๒.๒.๑ เหมือนกันและพร้อมกันใช้เวลาประมาณ ๑๐ นาที จากนั้นจึงแบ่งน้องออกเป็น ๑๐ กลุ่ม เพื่อเวียนฐานทั้ง ๑๐ ฐานเข้ารับความรู้ตามข้อ ๒.๒.๒ ฐานละ ๕ นาที

๕. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๕.๑ เยาวชนรุ่นพี่

๕.๑.๑ จะมีความรู้ด้านคุณธรรมอย่างลึกซึ้งตามทฤษฎี Learning by Teaching สอดคล้องกับหลักการที่ว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้จากการสอนผู้อื่น

๕.๑.๒ จะมีความมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนอย่างมีคุณธรรมตามทฤษฎี labeling theory ตามหลักการที่ว่า บุคคลย่อมประพฤติตน ตามที่สังคมคาดหมายว่าตนเองเป็น ดังนั้นการที่เยาวชนรุ่นพี่ไปให้ความรู้เรื่องคุณธรรมแก่เยาวชนรุ่นน้อง จะเป็นเครื่องควบคุมใจให้เยาวชนรุ่นพี่ ต้องประพฤติตนตามที่สอนน้องไว้ เพราะสายตาที่น้องมองเยาวชนรุ่นพี่ขณะที่อยู่ในฐานนั้น เปี่ยมไปด้วยความศรัทธาในตัววิทยากร

๖. เอกสารประกอบโครงการ

๖.๑ หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม

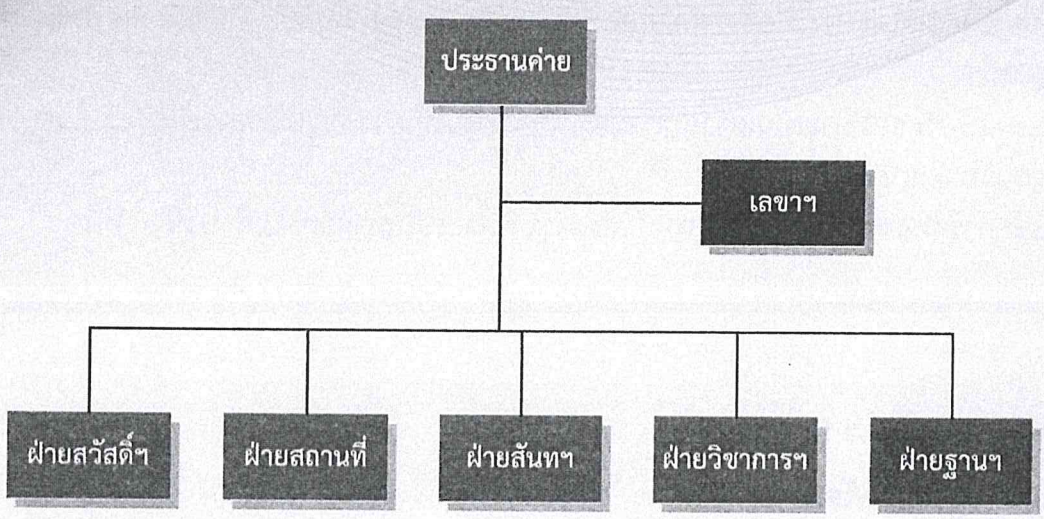
๖.๒ แบบวัดและประเมินเยาวชนรุ่นพี่เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติของเยาวชนรุ่นพี่ จำนวน ๑ หน้า

๖.๓ แบบวัดและประเมินเยาวชนรุ่นน้องเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรุ่นน้องกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมจำนวน ๑ หน้า

๖.๔ การจัดองค์กรฯเพื่อกำหนดหน้าที่ของรุ่นพี่ในการจัดทำกิจกรรมจำนวน ๓ หน้า

พลเอกศรุต นาควัชระ (Ph.D.)
ผู้อำนวยการศูนย์ยวพัฒน์
มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
โทร 087-698-1777 ID Line : SRUTE9

องค์กรรวมใจวัยฟัน รังสรรค์คุณธรรม

๑. ประธานค่าย

๑.๑ รับผิดชอบส่วนรวม

๑.๒ ประสานงานภายใน/ภายนอกค่าย

๑.๓ กล่าวต้อนรับ/สรุป

๑.๔ ต้อนรับผู้เยี่ยมชมกิจกรรม

๒. เลขาค่าย

๒.๑ ควบคุมสมาชิกค่ายให้ครบจำนวนและตรงเวลา

๒.๒ ทำป้ายชื่อ

๒.๓ ควบคุมในการเดินทาง

๒.๔ จัดน้องเข้าห้องประชุมรวมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลต่อการแบ่งกลุ่ม

๒.๕ แบ่งกลุ่มน้อง/ชี้แจงเรื่องการปฏิบัติตนและการประเมินผลกลุ่ม (ควรมีน้องใกล้เคียงกันทุกกลุ่มทั้งจำนวนและเพศ)

๒.๖ แจกใบประเมินผลกลุ่มและเก็บใบประเมินผลกลุ่ม

๒.๗ ควบคุมเวลาในทุกขั้นตอนและในการเวียนฐานโดยใช้สัญญาณนกหวีด

๓. ประธานสวัสดิการ

๓.๑ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มสำหรับสมาชิกค่าย

๓.๒ จัดเตรียมขนม/ของสำหรับแจกน้อง (ถ้ามี)

๔. ประธานฝ่ายสถานที่

๔.๑ จัดเตรียมห้องประชุม/เครื่องฉาย/เครื่องเสียง

๔.๒ เตรียมแบ่งจุดฐานความรู้/ติดป้ายลำดับฐานความรู้

๔.๓ เตรียม/เก็บ แผ่นป้ายคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (SRUTE) มอบให้แต่ละฐาน

๕. ประธานฝ่ายสันทนาการ

๕.๑ จัดสันทนาการในช่วงเปิด/ปิด

๕.๒ ให้คำแนะนำเรื่องสันทนาการแก่ฐานต่างๆโดยไม่ให้ซ้ำกัน

๖. ประธานฝ่ายวิชาการ

๖.๑ ให้ความรู้กับน้องๆในขั้นที่ ๑ (การปูพื้นทฤษฎี)

๖.๒ ให้คำแนะนำด้านวิชาการ/แบ่งเรื่องตัวอย่างแก่ฐานฯ ทุกฐานฯ

๗. ประธานฐานความรู้(จำนวน๑๐ฐาน แต่ละฐานมีประธาน๑คน)

๗.๑ ไปรับ/ดูแลน้องๆให้เข้าฐานฯ อย่างเรียบร้อย/ตรงเวลา

๗.๒ จัดการสันทนาการก่อนเริ่มวิชาการ

๗.๓ ให้ความรู้โดยเน้นให้น้องๆยึดหลักทฤษฎี ดี ปกติ ชั่ว

๗.๔ บันทึกใบประเมินผลกลุ่มของน้อง

๗.๕ ควบคุมเวลาในฐานซึ่งแต่ละฐานมีเวลาไม่เกิน ๕ นาทีและปฏิบัติตามเสียงนกหวีด

๘. ลำดับขั้นตอน

๘.๑ ฝ่ายสถานที่เตรียมสถานที่ให้เรียบร้อยตามข้อ ๔.๑ (ต้องเรียบร้อยก่อนข้อ ๘.๓)

๘.๒ เลขาค่ายจัดน้องเข้าห้องประชุมให้เรียบร้อยตามข้อ ๒.๔

๘.๓ ประธานกล่าวเปิดตามข้อ ๑.๓ (๓ นาที)

๘.๔ ฝ่ายสันฯ ดำเนินการตามข้อ ๕.๑ (๗ นาที)

๘.๕ ฝ่ายวิชาการดำเนินตามข้อ ๖.๑ (๑๕ นาที)

๘.๖ เลขาค่ายแบ่งกลุ่ม/ชี้แจง/แจกใบประเมินตามข้อ ๒.๕ และ ๒.๖ (๑๐ นาที)

๘.๗ น้องๆเข้าฐาน ฐานละ ๕ นาที จำนวน ๑๐ ฐาน (๕๐ นาที)

๘.๘ สรุปและปิดโครงการ (๑๐ นาที)

หมายเหตุ :

๑. ผู้ปฏิบัติหลักตั้งแต่ลำดับ ๓ ถึงลำดับ ๗ สามารถทำหน้าที่ในฐานความรู้ได้ (เว้นประธานและเลขา ซึ่งเลขาจะต้องควบคุมเวลา/ควบคุมการหมุนเวียนฐาน ส่วนประธานค่ายต้องดูแลภาพรวมกับทั้งต้อนรับผู้มาเยี่ยมชม)

๒. เมื่อเข้าฐาน ทุกฐานต้องทบทวนด้วยคำถามดังนี้

- ทำเพื่อตนเอง เพื่อนไม่เดือดร้อน เป็นการกระทำระดับใด (ปกติ)
- ทำเพื่อเพื่อนรัก ห้องเรียนไม่เดือดร้อน เป็นการกระทำระดับใด (ดี)
- ทำเพื่อเพื่อนรัก แต่ห้องเรียนเดือดร้อน เป็นการกระทำระดับใด (ชั่ว)

๓. ก่อนหมดเวลา ๑ นาที เลขาค่ายจะเป่านกหวีดยาว ๑ ครั้ง เพื่อให้ทุกฐานเตรียมสรุปและเตรียมส่งน้องไปฐานต่อไป

๔. เมื่อหมดเวลาเลขาค่ายเป่านกหวีดยาว ๓ ครั้ง ทุกฐานส่งน้องเปลี่ยนฐาน (ห้ามเปลี่ยนก่อน) และจะนับเวลา ๕ นาทีตั้งแต่สิ้นเสียงนกหวีดครั้งที่ ๓

๕. ตั้งแต่รอบที่ ๔ เป็นต้นไปอาจลดเวลาเหลือเพียง ๔ นาที

๖. จำนวนฐานอาจลดลง แต่ควรไม่น้อยกว่า๕ฐาน แต่ละฐานต้องมีพี่ตั้งแต่๒คนขึ้นไป

แบบวัด/ประเมินผล การปฏิบัติงานของเยาวชนวิทยากร (บุคคล)

(ประกอบโครงการรวมใจวัยฝันฯ)

ชื่อ.....

ลำดับ	ประเด็น	คะแนน (เต็ม ๑๐ คะแนน)	ความคิดเห็น
๑	การใช้เวลา		
๒	การนำเข้าสู่บทเรียน		
๓	การใช้ภาษา/เสียง		
๔	บุคลิก/ท่าทาง/สายตา		
๕	การใช้สื่อ		
๖	การลำดับเนื้อหาในการนำเสนอ		
๗	การเน้นย้ำประเด็น/ความรู้/หลักการ		
๘	การควบคุมนักเรียนรุ่นน้อง		

ชื่อกลุ่ม/ผู้นำกลุ่ม/ผู้บันทึก/ผู้ประสานงานกลุ่ม (กลุ่มที่.....)

รวมคะแนน (300 คะแนน) .....

ที่นั่ง	ชื่อ-นามสกุล (10 คะแนน) - ความรับผิดชอบในหน้าที่ - ความมีวินัย - ความซื่อสัตย์	ชื่อ-นามสกุล (10 คะแนน) - ความมีน้ำใจ - ความเสียสละ - ความมีมนุษยสัมพันธ์	ชื่อ-นามสกุล (30 คะแนน) ความรับผิดชอบ	ชื่อ-นามสกุล เหตุผลที่เลือก
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

โครงการแข่งขันตอบปัญหาคุณธรรม

๑. หลักการและเหตุผล

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้กรุณาอธิบายความหมาย ของอุดมการณ์เรื่อง **"เกิดมาต้องตอบแทนคุณแผ่นดิน"** ไว้ว่า คือ การทำความดี และไม่ทำความชั่ว เพื่อให้แผ่นดินมีความสงบ ดังนั้น การเสริมสร้างกระบวนการคิด แยกแยะให้แก่เยาวชน ว่า การใดพึงกระทำ หรือ การใดพึงละเว้น จึงมีความสำคัญยิ่ง

การแข่งขันตอบปัญหาคุณธรรม สำหรับเยาวชนนี้ มุ่งส่งเสริมทักษะการใช้กระบวนการคิด แยกแยะผลประโยชน์ทับซ้อน ว่า การกระทำแบบใดเรียกว่า ดี ปกติ หรือชั่ว ได้อย่างอัตโนมัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้สังคมไทยเกิดความสันติสุข สถาพร

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ ส่งเสริมทักษะการใช้กระบวนการคิด แยกแยะระดับการกระทำออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ดี ๒) ปกติ/เว้นชั่ว และ ๓) ชั่ว

๒.๒ เพื่อให้เยาวชนสามารถคิด และตัดสินใจอย่างอัตโนมัติในการแสดงพฤติกรรมที่พึงกระทำ หรือพึงละเว้น

๓. แนวความคิดของการดำเนินการ

การแข่งขันครั้งนี้ จะวัดผลทั้งด้านความรอบรู้กรอบแนวคิดของคุณธรรม และความรวดเร็วในการตอบปัญหา เช่น กรณีมีผู้แข่งขัน ๑๐ ทีม

๓.๑ ทั้ง ๑๐ ทีม เตรียมพร้อม ณ เส้นสตาร์ท เมื่อได้รับสัญญาณปล่อยตัว. ทุกทีมออกจากเส้นสตาร์ทพร้อมกัน

๓.๑ มีกระดาษคำถาม วางคว่ำเป็นระยะ ทีมละ ๕ ปัญหา เรียงลำดับปัญหาที่ ๑-๕ เหมือนกันทุกทีม

๓.๓ แต่ละทีมจะทำคำตอบในกระดาษปัญหาตามลำดับ โดยปัญหาแต่ละข้อ จะเป็นคำต้องแบบเลือกตอบแต่ละข้อ ทั้งนี้แต่ละข้อจะมีคะแนน ๑๐๐ คะแนน. หากตอบถูกครบทั้ง ๕ ข้อ จะได้คะแนนความรอบรู้ ๕๐๐ คะแนน

๓.๔ เมื่อตอบปัญหาข้อสุดท้ายเรียบร้อย จะวิ่งไปเส้นชัย แล้วเหยียบลูกโป่งให้แตก ทีมใดเหยียบลูกโป่งแตกก่อนจะได้คะแนนความรวดเร็ว ๑๐ คะแนน ทีมอื่นจะได้คะแนนความรวดเร็วลดหลั่นลงมา จนถึงทีมที่ช้าที่สุด จะได้คะแนนความรวดเร็ว ๑ คะแนน

๓.๕ นำคะแนนความรอบรู้ และคะแนนความรวดเร็ว รวมกัน (ทีมที่ทำลูกโป่งแตก อันดับ ๑ ตอบถูก ๔ ข้อ ได้คะแนนความรอบรู้ ๔๐๐ คะแนน และได้คะแนนความรวดเร็ว ๑๐ คะแนน ได้คะแนนรวม ๔๑๐ คะแนน ส่วนทีมที่ทำลูกโป่งแตกอันดับ ๙ ตอบถูก ๕ ข้อ ได้คะแนนความรอบรู้ ๕๐๐ คะแนน และ ได้คะแนนความรวดเร็ว ๒ คะแนน ได้คะแนนรวม ๕๐๒ คะแนน)

๓.๖ นำคะแนนรวมของทุกทีม มาจัดลำดับ ก็จะได้ทีมชนะลำดับที่ ๑-๑๐

๓.๗ กรณีหากมีทีมเข้าแข่งขันจำนวนมาก เช่น ๑๐๐ ทีม ก็จะจัดการแข่งขันรอบคัดเลือกเป็น ๑๐ รอบ รอบละ ๑๐ ทีม (โดยใช้วิธีจับฉลากว่า ทีมใดจะได้เข้าแข่งรอบใด) แล้วนำทีมชนะเลิศแต่ละรอบ มาแข่งขันกัน ในรอบชิงชนะเลิศ เพื่อหาผู้ชนะเลิศอันดับ ๑ ซึ่งเป็นทีมที่จะได้รับรางวัล

๓.๘ ผนวก ก: รายละเอียดของปัญหา

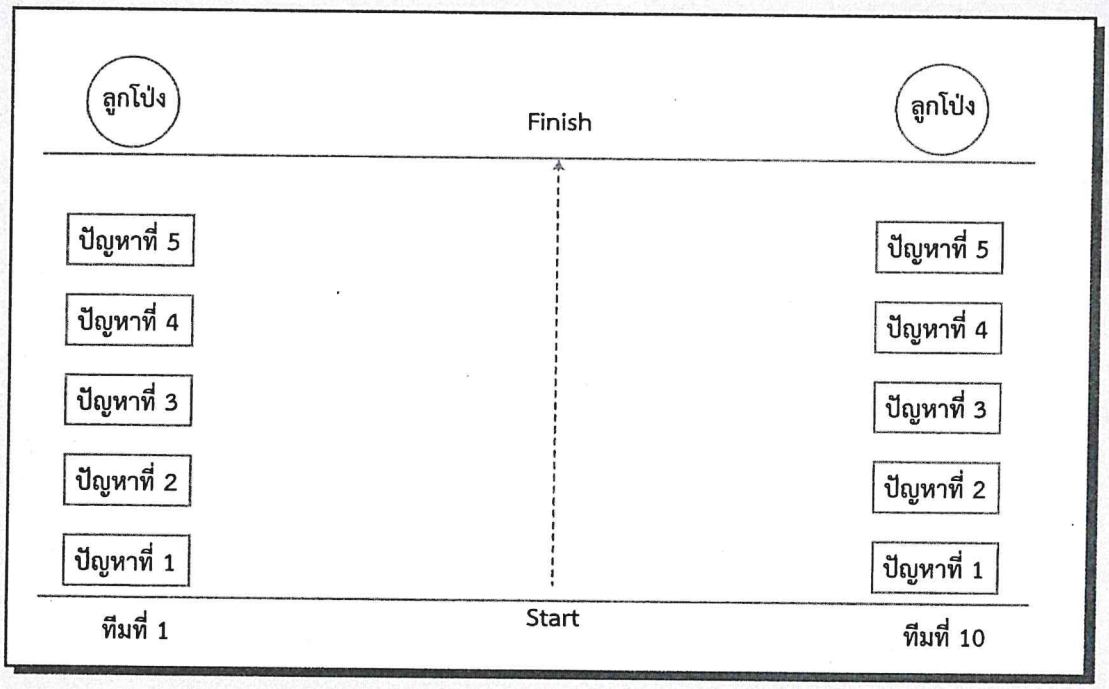
๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๔.๑ สร้างความกระตือรือร้นในสถานศึกษาที่จะนำกระบวนการคิด วิเคราะห์ระดับการกระทำที่แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ดี ๒) ปกติ/เว้นชั่ว และ ๓) ชั่ว ไปใช้ในสถานศึกษาของตน

๔.๒ เสริมสร้างปัญญา หรือความรู้ที่จะเลือกได้ว่า การใดพึงกระทำ หรือการใดพึงละเว้นให้เยาวชน

๔.๓ เสริมสร้างศรัทธา หรือความมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนให้ทำในส่วนที่พึงทำ และละเว้นในส่วนที่พึงละเว้นซึ่งก็คือ พฤติกรรมคุณธรรมให้เยาวชน

หมายเหตุ ผังสนามแข่งขัน

ผนวก ก. รายละเอียดของปัญหา

๑. ลักษณะของปัญหา ให้เลือกข้อคำตอบ โดยทำเครื่องหมายถูก / ในช่องว่าง ( ) เช่น

๑.๑ เอ กินกล้วยแล้วรำคาญในมือ จึงทิ้งเปลือกกล้วยไว้บนทางเดิน อาจทำให้คนอื่นเหยียบเปลือกกล้วยแล้ว ลื่นล้มได้ การกระทำของ เอ เป็นการกระทำระดับใด

( ) ดี ( ) ปกติ /เว้นชั่ว ( ) ชั่ว

๑.๒ บี กินกล้วยแล้วรำคาญเปลือกกล้วยในมือ จึงนำเปลือกกล้วยไปทิ้งในถังขยะ เพราะ บี ไม่ได้ทำให้ทางเดินสกปรก การกระทำของบี เป็นการทำความดี ใช่ หรือ ไม่

( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่

๒. เพื่อให้ตอบคำถามได้ถูกต้อง ผู้ตอบต้องมีความสามารถแยกแยะได้ว่า การกระทำแต่ละครั้ง แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ

๒.๑ ดี หมายถึง การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น/ส่วนรวม (สมชาย ซื้อข้าวให้เด็กเร่ร่อนกิน เพราะสงสาร)

๒.๒ ปกติ/เว้นชั่ว หมายถึง การกระทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ผู้อื่น/ ส่วนรวม เดือดร้อน (สมศักดิ์ ซื้อก๋วยเตี๋ยวกินเอง เพราะหิว)

๒.๓ ชั่ว หมายถึง การทำให้ผู้อื่น/ ส่วนรวมเดือดร้อน (สมบัติกินก๋วยเตี๋ยวแล้ว ไม่ยอมจ่ายเงิน ทำให้เจ้าของร้านเดือดร้อน)

๓. ความดีเป็นเรื่องของเจตนา ที่จะทำเพื่อผู้อื่น/ส่วนรวม การทำเพื่อตนเองนั้นไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี

เช่น ส้ม และ ฟ้า เข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่ส้ม ทำเพราะกลัวถูกครูตี ส่วน ฟ้า ทำเพราะเกรงใจไม่อยากให้เพื่อนเสียเวลาคอย

๓.๑ ฟ้า ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวม จึงเรียกได้ว่า ทำความดี

๓.๒ แม้เข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่ส้ม ทำเพื่อตนเอง จึงไม่สามารถเรียกได้ว่า ทำความดี และส้มก็ไม่ได้ทำให้คนอื่นเดือดร้อน การกระทำของส้ม จึงอยู่ในระดับปกติ/ เว้นชั่ว

๔. คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือ การเปรียบเทียบระดับของส่วนรวม และเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่า ซึ่งเป็นการแก้ปัญหา เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน

๔.๑ เอ เป็นผู้จัดการโรงงานที่ต้องการมีผลกำไรมาก เพื่อต้องการนำมาแบ่งให้กับพนักงาน จึงปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ เพราะต้องการประหยัดงบประมาณการบำบัดน้ำเสีย การกระทำของเอในครั้งนี้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในระดับของโรงงาน แต่ทำให้ผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนริมน้ำที่เป็นส่วนรวมระดับใหญ่กว่าเสียหาย ดังนั้น การกระทำของเอ จึงเป็นการทำความชั่ว

๔.๒ จากกรณีดังกล่าว เป็นเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน คือ ผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับโรงงาน ขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนริมน้ำ คำถามคือ เอ ควร เลือกผลประโยชน์ส่วนรวมในระดับใด

คำตอบที่ถูกต้องคือ เอ ควรเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมระดับชุมชนริมน้ำ ซึ่งเป็นส่วนรวมระดับใหญ่กว่าระดับโรงงาน

๕. ชุดคำถาม ที่ใช้ประเมินระดับของการกระทำ ๓ คำถาม

๕.๑ ทำเพื่อใคร (เพื่อดูเจตนา ๑. ทำเพื่อตนเอง หรือ ๒. ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวม)

๕.๒ ใครอื่นเดือดร้อน (เพื่อดูผลกระทบต่อผู้อื่น/ส่วนรวม ๑.ไม่มีใครเดือดร้อน หรือ ๒.ผู้อื่น/ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่า เดือดร้อน)

๕.๓ เป็นการกระทำระดับใด (๑. ดี ๒. ปกติ/เว้นชั่ว ๓. ชั่ว)

๖. สมการคุณธรรม ที่ได้จากชุดคำถามตามข้อ ๕ จำนวน ๔ สมการ คือ

สมการที่ ๑ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม **ไม่**เดือดร้อน = ปกติ

ตัวอย่าง เอ จ่ายเงินซื้อก๋วยเตี๋ยวกินเอง เพราะหิว

เอ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม **ไม่**เดือดร้อน = ปกติ

สมการที่ ๒ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม เดือดร้อน =ชั่ว

ตัวอย่าง บี กินก๋วยเตี๋ยวกินแล้วไม่จ่ายเงิน ทำให้เจ้าของร้านเดือดร้อน

บี ทำเพื่อตนเอง + เจ้าของร้านเดือดร้อน = ชั่ว

สมการที่ ๓ ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวมเล็ก + ส่วนรวมใหญ่ **ไม่**เดือดร้อน = ดี

ตัวอย่าง ส้ม ทำความสะอาดห้องหลังเลิกเรียน เพราะอยากให้ห้องสะอาด

ส้ม ทำเพื่อห้องเรียน + โรงเรียน **ไม่**เดือดร้อน = ดี

สมการที่ ๔ ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวมเล็ก + ส่วนรวมใหญ่ เดือดร้อน = ชั่ว

ตัวอย่าง แดง แอบเอาถังขยะของโรงเรียนมาให้เพื่อนในห้องใช้ เพราะอยากให้ห้องสะอาดแต่ทำให้โรงเรียนสกปรก

แดง ทำเพื่อห้องเรียน + โรงเรียนเดือดร้อน = ชั่ว

พลเอก ศรุต นาควัชระ

ผู้อำนวยการศูนย์ยวพัฒน์ มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

โทร. 087-698-1777 Line: SRUTE9

บทสรุป

๑. คุณธรรมสากล (Moral) คือจิตสำนึก หรือเจตจำนง (Will) ที่จะควบคุมตนเองให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อความสันติสุขของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของทุกศาสนาในส่วนของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยมีหลักการ ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ พึงละเว้นการทำความชั่ว หมายถึง พึงละเว้นการทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือส่วนรวม

ประการที่ ๒ พึงทำความดี หมายถึง พึงทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวม

๒. การกระทำแต่ละครั้งของบุคคล แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือ "ดี" หมายถึงการกระทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือส่วนรวม "ปกติ" (พึงละเว้นความชั่ว) หมายถึง การทำเพื่อตนเอง แต่ก็ไม่ทำให้ผู้อื่น หรือส่วนรวมเดือดร้อน และ "ชั่ว" หมายถึง การทำให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน

ความดีเป็นเรื่องของ "เจตนา" หมายความว่า การที่แพทย์รักษาโดยเจตนาจะช่วยชีวิตคนไข้นั้น แม้คนไข้จะเสียชีวิต การกระทำของแพทย์ก็ยังเรียกได้ว่า "ความดี"

แต่ถ้าแพทย์รักษาเพราะต้องการได้ทรัพย์สินเงินทอง หรือต้องการชื่อเสียง แม้คนไข้จะรอดชีวิต ก็ยังเป็นเจตนาที่แพทย์ทำเพื่อตนเอง จึงไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี การกระทำดังกล่าว จะอยู่ในระดับ ปกติ หรือละเว้นความชั่วเท่านั้น

๓. ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หมายถึง การทำเพื่อตนเอง เพื่อคนบางคน หรือบางกลุ่ม แต่กลับส่งผลเสียให้คนกลุ่มอื่นนั้น เป็นสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ซึ่งยากต่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงต้องใช้หลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) โดยเปรียบเทียบระดับของส่วนรวมและพิจารณาเลือกประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ

๔. การประเมินระดับการกระทำ ๓ คำถาม (เพื่อประเมินว่าเป็นการกระทำในระดับดี ปกติ หรือ ชั่ว)

คำถามที่ ๑ ทำเพื่อใคร

คำถามที่ ๒ ใครอื่นเดือดร้อน

คำถามที่ ๓ เป็นการกระทำระดับใด

๕. สมการคุณธรรม

สมการที่ ๑ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม ไม่เดือดร้อน = ปกติ

สมการที่ ๒ ทำเพื่อตนเอง + ผู้อื่น/ส่วนรวม เดือดร้อน =ชั่ว

สมการที่ ๓ ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวมเล็ก + ส่วนรวมใหญ่ ไม่เดือดร้อน = ดี

สมการที่ ๔ ทำเพื่อผู้อื่น/ ส่วนรวมเล็ก + ส่วนรวมใหญ่ เดือดร้อน = ชั่ว

๖. ทฤษฎีคุณธรรม เกิดจากการบูรณาการหลักการของคุณธรรมสากล ๒ ประการ คือ **พึงละเว้นการทำความชั่ว** และ **พึงทำความดี** รวมกับหลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ เรื่องการเปรียบเทียบและเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอเข้าด้วยกัน เพื่อป้องกันปัญหาเรื่อง**ผลประโยชน์ทับซ้อน**

ทฤษฎีคุณธรรมจึงรวบรวมปัจจัยเหตุที่จะส่งผลถึงความสันติสุขของสังคม ซึ่งมีหลักการ ๓ ประการ คือ

ประการที่ ๑ พึงละเว้นความชั่ว

ประการที่ ๒ พึงทำความดี

ประการที่ ๓ พึงเปรียบเทียบและเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ

๗. คำง่ายๆที่ใช้อธิบายความหมายของคุณธรรมคือ “เกรงใจ น้ำใจ ใคร่ครวญส่วนรวม”

เกรงใจ หมายถึงการระมัดระวังตนเองอยู่เสมอ ที่จะไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและส่วนรวม ซึ่งตรงกับคำว่า “**พึงละเว้นความชั่ว**”

น้ำใจ หมายถึงการมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวมเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งตรงกับคำว่า “**พึงทำความดี**”

ใคร่ครวญส่วนรวม หมายถึงการพิจารณาอย่างรอบคอบว่าการกระทำเพื่อผู้อื่นและส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่า ต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย เพื่อป้องกันปัญหาเรื่อง “**ผลประโยชน์ทับซ้อน**”

๘. จริยธรรม (Ethics) หรือจรรยาบรรณ คือ ข้อกำหนดความประพฤติ (Code of Conduct) ที่องค์กรหรือสภาวิชาชีพกำหนดขึ้น (จรรยาบรรณ) เพื่อขยายหลักการของคุณธรรมให้เป็นรูปธรรม ซึ่งรวมถึงคำสอนของศาสนาต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความประพฤติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น หลักเบญจศีล และเบญจธรรม ก็เป็นประมวลจริยธรรมประเภทหนึ่ง ที่กำหนดความประพฤติสำหรับมนุษย์ทุกคน แต่**จริยธรรมทุกประเภทล้วนมุ่งสู่คุณธรรม** ๒ ประการ คือ **พึงละเว้นความชั่ว** และ**พึงทำความดี**

๙. ทฤษฎีหิน กรวด ทราย คือการเปรียบเทียบว่าน้ำเน่าเหมือนความชั่วร้ายที่จะแทรกตัวเข้ามาสร้างความเสียหายแก่สังคม ดังนั้นรัฐและองค์กรต่างๆ จึงมีเครื่องมือทางสังคมเพื่อป้องกัน ๓ ประเภท คือ

หินก้อนใหญ่ หมายถึงกฎหมายหรือกฎระเบียบ ที่รัฐหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนดและเป็นผู้ควบคุม แม้จะมีหินก้อนใหญ่หลายก้อนเรียงตัวกันเพื่อปกป้อง แต่ก็ยังคงมีช่องว่างระหว่างหินก้อนใหญ่เหล่านั้นอยู่ดี

กรวดก้อนกลาง หมายถึงประมวลจริยธรรมหรือธรรมนูญหมู่บ้าน ที่สมาชิกในสังคมร่วมกันกำหนดและร่วมกันควบคุม กรวดก้อนกลางเหล่านี้จะช่วยอุดช่องว่างระหว่างหินก้อนใหญ่ แต่ก็ยังมีช่องว่างเหลืออยู่

ทรายละเอียด หมายถึงคุณธรรมที่ใช้ควบคุมตนเอง ให้ประพฤติตนโดยคำนึงถึงผู้อื่นและส่วนรวมเสมอ ไม่ว่าจะมีผู้พบเห็นหรือไม่ก็ตาม ซึ่งทรายละเอียดนี้เองจะเติมเต็มช่องว่างที่เหลือ

๑๐. การสร้างคุณธรรมเชิงเดี่ยว หรือการสร้างค่านิยมบางประการ เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย หรือความกตัญญูนั้น หากปราศจากการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ก็อาจเกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนได้ เช่น กรณีที่ผู้รักษากฎหมายเลือกที่จะตอบแทนบุญคุณโดยใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือผู้มีพระคุณที่ทำผิดกฎหมายให้พ้นผิดนั้น ย่อมเกิดความเสียหายต่อสังคม

ดังนั้น ควรสร้างหลักการของทฤษฎีคุณธรรม ๓ ประการ ให้เกิดขึ้นเป็นรากฐานในใจก่อนเสมอ

๑๑. การเสริมสร้างคุณธรรม (Moral Development) ควรดำเนินการทั้งในด้าน "ปัญญา"และ "ศรัทธา" เพื่อนำไปสู่ความประพฤติ ที่ครอบคลุมทั้งด้าน "ละเว้นความชั่ว" และ "ทำความดี"

๑๒. กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ เป็นการเรียนรู้เรื่องความหมาย หลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎีของคุณธรรม ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการฝึกวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนโดยใช้ความรู้ในขั้นที่ ๑ เป็นกรอบแนวความคิด ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการร่วมกันกำหนด ประมวลจริยธรรม และโครงการจิตอาสาต่างๆ

การเสริมสร้างคุณธรรมนั้น ควรดำเนินการให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ซึ่งเปรียบได้กับการก่อสร้างอาคารที่จะต้องดำเนินการในขั้นตอนของเสาเข็มก่อน แล้วจึงจะดำเนินการในขั้นตอนของตัวอาคารต่อไป

บรรณานุกรม

กระมล ทองธรรมชาติ และ พรศักดิ์ ผ่องแพ้ว. (๒๕๕๑). ข้าราชการไทย สำนึก และอุดมการณ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กีรติ บุญเจือ. (๒๕๕๑). คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาสากล. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.

พินิจ รัตนกุล. (๒๕๑๔). เพลโตและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์

_____.(๒๕๔๓). ปรัชญาความรัก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดับเบิ้ลนายน์.

ฟื้น ดอกบัว. (๒๕๔๙).ปวงปรัชญาจีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม.

ราชบัณฑิตสถาน. (๒๕๔๒).พจนานุกรม. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์

ศรุต นาควัชระ. (๒๕๕๘).การเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเยาวชนที่จะเป็นผู้นำ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสยาม

ศูนย์คุณธรรม. (๒๕๕๑).เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ : เชนปริ้นติ้ง.

_____. (๒๕๕๐).หนังสือคู่มือการจัดกิจกรรมศาสนสัมพันธ์ในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (๒๕๔๒). สังคมวิทยาปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____.(๒๕๔๙).สังคมวิทยาองค์กร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (๒๕๔๓). ไครโต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม.

_____.(๒๕๔๓).เฟรโด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม.

_____.(๒๕๔๓).ยูไทโฟร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม.

สุวิมล ว่องวาณิช. (๒๕๔๙). นวัตกรรมคุณลักษณ์ของผู้เรียน. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม.

_____.และคณะ. (๒๕๕๐). รายงานวิจัยโครงสร้างการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย : ศูนย์คุณธรรม.

รายชื่อคณะทำงานจัดทำคู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Moral Development School : MDS)

พลเอกศรุต นาควัชระ	ผู้อำนวยการศูนย์ยวพัฒน์มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
นางสาวดาราวรรณ ศรีกาญจนา	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหลักสี่ (ทองใบทิวารีวิทยา)
นางผกามาศ อ่อนบรรจง	ข้าราชการบำนาญ
นางขวัญยืน แปลงแดง	ข้าราชการบำนาญ

ดำเนินการพิมพ์โดย

นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ	อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
นายทวี เสริมภักดีกุล	รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
นาย ช โชคชัย คำแหง	ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น

คณะผู้จัดทำ

นายสุพจน์ จิตร์เพ็ชร์	ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาท้องถิ่น
นายพรชัย สุขขี	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นางนิภาวัลย์ เพ็ชร์ผึ้ง	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นางสาวเอมอร เสือจร	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นางสาวกรรณิกา เทศารินทร์	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นายกานต์กวี นครขวาง	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นางสาววันทนีย์ นาส้มกบ	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นางพัชรินทร์ ชีธรรมรัตน์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวสุกัญญา ประสงค์ศรี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นายสุเมธ สังข์ทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลทางการศึกษาท้องถิ่น

Change For Good

เปลี่ยนเพื่อโลกที่ดีกว่า

